

larrun 119

Munduko krisi ekonomikoa

ARGIA

ARGIA

2008ko apirilaren 6a | LXXI. urtea | 2.131 zenbakia | 3,70 euro

- I Itziar Laka
Hizkuntzaren portaera
burmuinean
- I "Haserrearen
begirada"
matxismoa astindu artez

**Manu
Chao**

“Momentua, hori da nire nazioa”

I Bibliako historia eta istorioak I Peio Claverie Miarritzeko hautetsi ezkertiarra

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

ONGIETORRI ARGIAra

ARGIA n ateak zabalik
dauzkagu zuretzat.
Aldizkaria nola egiten dugun
ikusi nahi baduzu bidaliezaguzu
mezu bat **gunea@argia.com**
helbidera eta zurekin
harremanetan jarriko gara.

ARGIA

- 4 Deabruaren abokatua: Panpi Ladutxe.**
Sustrai Colina.

Gaiak

- 16 10 Minutu Plataforma:**
Diagnosticako arinaren gaitza.
Iure Altzibar.

Iritziak

- 18 Ur Apalategi. Ttakun (h)errenka.**
Beharra eta biharra.
- 19 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
- 20 Dabid Anaut.** Apologia (edo apalaren apologia).
Joseba Barandiaran. Itun berrietan.
- 21 Juan Kruz Lakasta.** *Life of Sebastian.*
Joxemari Ostolaza. Joanak.
- 22 Bertso berriak. Zementoari jarriak.** Andoni Otamendi.

Erdiko kaiera

- 27 Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
- 30 Ezpalak.** Jon Torner.
- 31 Abarrak.** Mikel Garcia.
- 32 Ihesi. Ataun-Zaldibia: Jentilen bideetatik.**
Gorka Azkarate.
- 34 Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua
eta Jakoba Errekondo.
- 36 Denboraren makina.** Nagore Irazustabarrena.
- 38 Denbora-pasak.** Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.

Termometroa

- 39 Peio Claverie: "Miarritzerako gure proiektua ezker alternatiba eraikitzea da".**
Mikel Asurmendi.
- 42 Itziar Laka: "Umeen burmuinean hizkuntzak ikasteko topea ez dugu ezagutzen".** Ander Egiluz.
- 44 Globalizazio kapitalistaren kontrako sarea abian da.**
Daniel Udalaiz.
- 46 Bero-beroan.** Juan Mari Arregi, Onintza Irureta
eta Xabier Letona.
- 48 Net Hurbil. Txernobilgoaren ondorio larriak estaltzeko konplota.** Pello Zubiria.

5 Biblia eta Historia | Unai Brea

Adam eta Eva existitu zirela, eta Bibliak haietaz dioena hitzez hitz egia dela uste duenik bada oraindik. Kreationismoa ez da hil, eta herrialde batzuetan gora doa gainera. Hala ere, Bibliaren ikerketan zientziari men egiten dioten joerak dira nagusi aspalditik. Batzuen eta besteen tesiei gainbegiratu egin diegu.

23 "Haserrearen begirada" erakusketa Gasteizen Nere Lujanbio

50 | Azkena

Josemari Velez de Mendizabal

10 | Manu Chao | Amets Arzallus

Goizeko bostetan eta taberna batean hitza gorenera iristen dela dio musikariak, historia-ko poemarik ederrenak orduan sortuak izan direla. Beste une eta leku batean egin diogu guk elkarrizketa, baina inspirazio goreneko erantzunak bota dizkigu.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Lander Arbelaiz, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Mikel Garcia, Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbiñe Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz, Olatz Korta. Publizitatea: Nere Armendariz. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Nagore Lozano.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Fax: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Fax: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 135 euro. Ipar Euskal Herria: 165 euro. Espainia: 135 euro. Beste atzerriak: 170 euro. Airez: 268 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko irudia: Txomin Txueka.

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

GIPUZKOA
zurekin, aurrera >>

kutxa

“Enpresak partidaren %50a baldintzatu dezake”

Panpi Ladutxe | Flamengo berria

Ez da gaurko kontua. Hondartzako ur ertzean gorputz atletikoa lasterka, paper mutur bat eskuan, bertan idatzitako kantuen hitzak memorizatu nahian... Panpi Ladutxe.

SUSTRAI COLINA

Argazkia: Gaizka Iroz

Segur mugaz alde bietako pilota kirol berdina dela?

Han lantokia da frontoia, hemen ez da profesional sartzeko beste diru irabazten. Han komunikabideek kirol handitzat dute pilota, hemen ez da hainbesteko interes eta mugimendurik. Han apustuak daude, hemen... Bi mundu dira.

Hasi zara zure lana goraipatzen!

Frantziako federazioak ezker pareta arrunt gaizki ikusten du eta ateak ixten dizkio. Federazioak trinketea lantzen duen bezala landuko balu ezker pareta, beste kontu bat litzateke.

Ez dira ba trinketearen urrezko sasoiak.

Gobernuak ordaintzen dituen entrenatzaileek dute errua. Ez dira ofizioakoak, ez dakite zer egin behar den, baina hor sartu ziren, batek daki nola, eta gobernutik kobratzen dute. Profesionalak hezteko ofizioa behatz puntetan ezagutu behar da.

Ofizioa ala negozioa?

Hegoaldean pilota negozioa da. Enpresariak ongi irabazten dute, pilotariak ere bai... Pena litzateke, alta, espektakuluaren eta jostetaren zentzua galtzea. Joko polita da denei gustatzen zaiguna, baina ezin bada arriskatu...

Ez zara Goñizale itsua izango, ezta?

Pilotari batek gauza serioak egin behar ditu, ados, baina frontoia betetzen jakin behar du.

Futboleko Ronaldinho ikustea gustatzen zait, tenisera McEnroe-k erakarri ninduen... Ez da kasualitatea.

Enpresekin kasualitate gehiegi ez ote den gertatzen...

Enpresak partidaren %50a baldintzatu dezake. Nola? Pilotekin, adibidez. Nik laranja maite baditut eta enpresak sagarrak jartzen badizkit, nahitaez hautatu beharko dut sagarra.

Ikusleoi sagarrak ez, sekulako porruak sartzen dizkigute txapelketara!

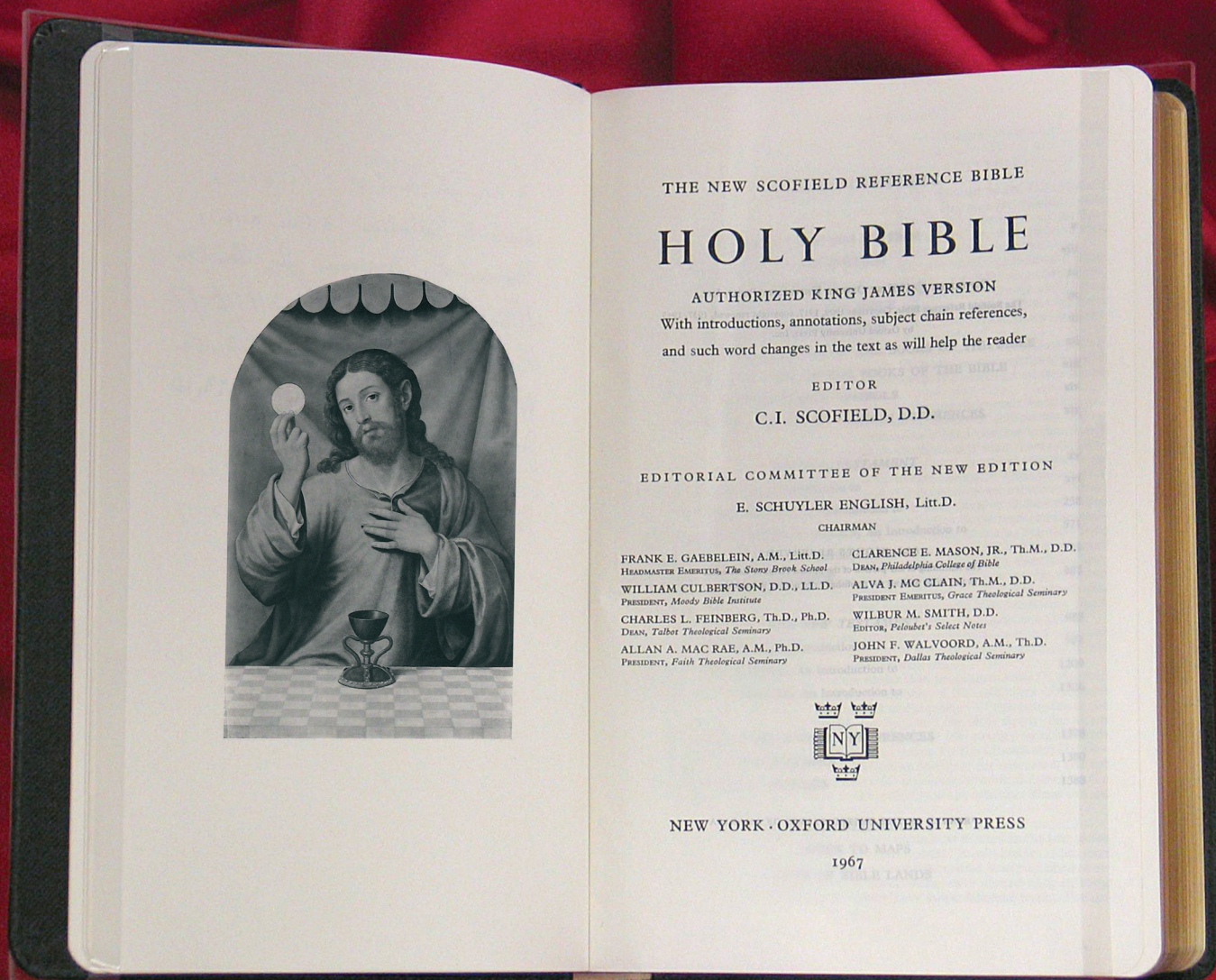
Enpresak negozioari begiratzen dio. Eulate iaz txapeldun izan zen, baina aurten ez dute ezta ordeko jarri, kontratua laster bukatzen zaiolako. Enpresak nagusi izan nahi du. Ez du bihotzik.

“Txin-txin, txin-txin, diruaren hotsa...”

Enpresarentzat zitroinak gara. Jusa duguno aitzina, jusa finitzean kanpora. Pilotari batzuei ez diete sekula beste batzuei adinako aukerarik eman. Orduan, beti beldurrez jokatzeko dute, eta kontratua bukatzean...

Aski dute, zu bezala, kantuz edo aurkezle lanean hastea!

Artistak gai gara gauza anitz egiteko. Batzuk pilotariak dira eta ez dira beste deus egiteko gai. Gu ez gara hain pilotari onak izan, hain kantari onak ere ez, aurkezle gisan ere... Baina denetik pixka bat eta beti hor. ■

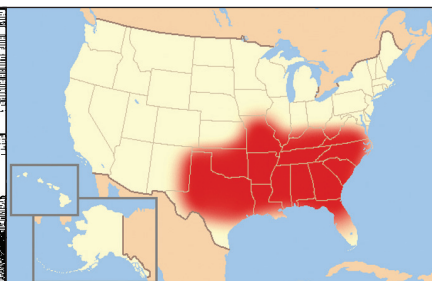
• ASTERO GAIA •

Biblia

Zenbat Historia dago Liburu Santuan?

Garai batean ez bezala, gaur egun nekez irentsi dezakegu Biblian esaten diren gauza batzuk benetan gertatu direnik, baina badaude, zientziaren ebidentzia guztiei aurre eginik, hala sinesten dutenak. Are gehiago, azken boladan indarra hartzen ari dira tesi horiek. Ikertzaile serioek, bitartean, Biblian zer den historia eta zer asmakizuna eztabaidatzen jarraitzen dute. Gaiak nazioarteko politikan ere badu garrantzia.

UNAI BREA

Ezkerrean, Jeriko hiriko harresiak jausten, Yaveh-ren jarraitzaileek jotako turuten hotsak eraitsita. Zenbait kristaurentzat, gertakari hori, eta beste asko, Biblian aipatzen den bezala gertatu ziren, zehatz-mehatz. Pentsaera horrek *Bible Belt* (Hesi Biblikoa) deritzonengan dauka indar gehien, AEBetako hego-ekialdean. Goiko irudian, gorri adierazita ikus daiteke *Bible Belt*-en gutxi gorabeherako kokapena.

DON'T BELIEVE ALL YOU READ IN THE BIBLE,

dio Queen taldearen aspaldiko kantu batek. Ez sinetsi Biblian irakurtzen duzuen guztia. Aholku horri kasu egiten diote munduko biztanle gehienek, baita Biblia ardatz duten erlijioetako fededun askok eta askok ere. Harrigarriena ordea zera da: XXI. mendean badirela oraindik Biblian esaten den guztia, hitzez hitz, egia dela defendatzen dutenak. Jarrera horren aldekoek betidanik gotorlekua eduki dute *Bible Belt* delakoan –Hesi Biblikoa, itzul dezakegu–, alegia, AEBetako hego-ekialdeko giro protestante atzerakoienean. Orain, aldiz, badirudi haien pentsaera (kreazionismoa) indarra hartzen dabilela, eta ez AEBetan bakarrik.

Fern Elsdon-Baker ikertzailea Bilbon izan zen orain gutxi, eboluzioaren teoriaren 150. urteurrenari buruzko jardunaldi batzuetan; esan zuenez, AEBetan ez ezik Britainia Handian eta Danimarkan ere gora doa kreazionismoa. Estatubatuar kreazionistak behin baino gehiagotan saiatu dira eboluzioaren teoria eskoletan irakats ez dadin, eta ahalegin horren zipritzinen bat edo beste iritsi izan da Europara. Italian, esaterako, hainbat saio egin ziren 2005ean helburu horrekin.

Eboluzioa kreazionismoaren jomugan egotea ez da harritzekoa. Darwinek XIX. mendean plazaratutako teoria izan zen zientziak Bibliaren interpretazio hertsuari bota zion lehenbiziko harrikada. Gatazkak kronologia zuen oinarri: Jainkoak mundua sortu zuenetik ordura arte igarotako denbora 6.000 urtekoa zen, Biblian adituek egindako kalkuluen arabere-

ra. Ez zegoen astirik espezieen eboluzioa bezalako prozesu luzeetarako. Handik gutxira, ordea, geologoek Lurrak milioika urte zituela frogatu ahal izan zuten.

Diseinu inteligentea

Kreazionismo modernoak Darwinen garaikoa baino aurpegi eztiagoa agertzen du. Honez-kero ia inork ez du esaten Lurraren adina 6.000 urtekoa denik, *Bible Belt*-eko fanatikoe- nek izan ezik. Orain, kreazionistek beste teo- ria bat defendatzen dute: diseinu inteligentea. Horrek zilegitasuna ematen omen die haien

ideiei, izan ere, diseinu intelligen- tearen teoria ez da erlijiotik sortu –antolatutako elizatik, esan nahi dugu–, AEBetako zenbait zient- zialarirengandik baizik.

Diseinu inteligenteak eboluzioa ukatzen du, sistema erabat kon- plexuen argudioa erabiliz. Hots: bizidunengan dauden sistema batzuk –gizakion begia, esatera- ko– hain konplexuak dira, atalen

bat kenduz gero ez luketela funtzionatuko. Beraz, ez dauka zentzurik eboluzioaren ondo- rio izateak. Ezinezkoa da begi sinplea begi konplexu bihurtu izana milioika urteko proze- suan, tarte luze horretan zehar begi horrek ez zukeelako funtzionatuko. Eta beraz, sistema erabat konplexuak diseinu inteligente baten emaitza dira. Bestela esanda, eta kreazionisten ikuspuntutik noski, Jainkoaren diseinuaren emaitza. Zientziaren ikuspuntutik ez da inolaz ere teoria sendoa, baina haren aldekoek gero eta zarata handiagoa egiten dute.

**Kreazionistek diseinu inteligentea
aldarrikatzen dute: bizidunen
sistemak konplexuegiak dira
eboluzioaren ondorioa izateko,
beraz Jainkoak sortuak dira**

Biblia aztertzen

Pentsamolde hori ez dago oso zabaldua gaur egun, hasieran esan dugunez. Azken mende eta erdian, zientziak kreazionisten ideiak suntsitu ditu, eta dagoeneko eboluzioaren teoriarik eta Jainkoan sinetsi daiteke aldi berean, inolako arazorik gabe. Biologian, geologian, astronomian... fededunak dihardute; baina Biblia aztertzen ere, metodo historiko-kritikoak baliatuz. Kristau ona izateko ez da itsu-itsuan sinetsi behar Moisesek Itsas Gorria zabaldu zuenik Jaungoikoaren laguntzaz.

Kristau on horietako bat Lidia Rodriguez-Fernandez da. Artzaina da Bilboko eliza protestante batean, eta Itun Zaharra ikasgaia irakasten du Deustuko unibertsitate katolikoan. “Zientzia eta fedea ez dira bateraezinak”, diosku, “eztabaida aspalditik dago beste eremu batean; fundamentalistek baino ez diote eusten Bibliaren irakurketa hertsuari, eta horiek eztabaidatik kanpo daude”.

Zenbat da historikoa Biblian?

Ikertzaileek orain dela urte asko ezarri zuten Bibliaren asmoa ez dela historia kontatzea, Rodriguez-Fernandezek esanetan. Hala ere, zenbateraino balio digu Bibliak historia ulertzeko? Bertan esaten denetik, zenbat da kronika historikoa eta zenbat mitoa? Itun Zaharrari dagokionez, hamaika iritzi daude ikertzaileen artean, baina bi talde nagusitan bana daitezke: minimalistak eta maximalistak. Lehenbizikoek diote Bibliak ez duela inongo baliorik historiaren ikuspegitik, dena

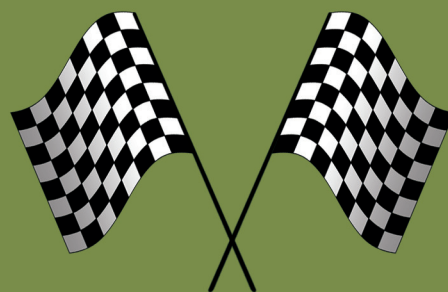
**XX. mende hasieran, kristau
arkeologo askok Palestinara jo
zuten, Biblian esandakoen frogak
bilatzera harri artean**

asmatutakoa dela. Maximalistek, berriz, onartu egiten dute Itun Zaharraren zati handia kondaira dela, baina uste dute badela bertan oinarri historikorik. Beste kontu bat da noraino egiaztagarria den ala ez. Talde biak bat datoz gauza batean: Itun Zaharra K.a VI. mendean hasi zen idazten, israeldarrak Babiloniara erbesteratu zituztenean. “Badakigu hala dela hainbat arrazoiengatik”, dio irakasleak. Arrazoi horiek hizkuntza estiloarekin zerikusia dute, besteak beste. Gainera, Biblia irakurrita konturatu gaitezke hasieratik Erregeen Liburuaren amaierara arte esaten dena historia jarraitua dela, hari bakarria duela, eta aipatzen den azken gauza Babiloniara erbesteratutako azken erregearen historia da. Asmo historiografiko argia dago: Israelen berri eman nahi dute.

Olaberriako zirkuitua

Gida eskola

Karting-a

Gainera auzoa, Z/G

20212 Olaberria

☎ 943 16 08 62

www.vilarinomotor.com

info@vilarinomotor.com

Maria eta Joseren familia ugaria

Eztabaida zaharra da: Jesusek anai-arrebarik zuen? Edo, galdera modu maltzurragoan eginda: beste seme-alabarik izan zuen Ama Birjinak? Bibliak, itxuraz, ez du zalantzarako aukera handirik ematen; Jesusen anai-arrebak aipatzen dira bertan. Baina itzultzeko orduan hasten dira komeriak, nork bere erara ulertzen baitu jatorrizkoan ageri den *adelphos* hitza.

Protestanteen ustez, argi dago Jesus ez zela izan Maria eta Joseren seme bakarra. “Eliza Katolikoak bestelako azalpena eman nahi izan dio *adelphos* hitzari, testuinguru horretan lehengusu edo hurbileko senide esan nahi duela argudiatuz”, dio Juan Muela artzain ebanjeliko bilbotarrak. “Baina Occamen labana erabili behar da: azalpenik errazena izaten da egiazkoa. Eta errazena da Biblian aipatzen direnak Jesusen benetako anai-arrebak izatea”.

Katolikoen grina horrek arrazoi garbia du: protestanteek ez bezala, Ama Birjinaren irudia goratzen dute. Birjintasuna barne, noski. Zer dio Bibliak horretaz? “Pasarte batean esaten da Maria birjina izan zela Josek ezagutu zuen arte”, erantzun du Muelak, “eta badakigu zer esan nahi duen *ezagutu* hitzak Bibliaren testuinguruan”. Hortaz, baliteke Maria birjina izatea Jesusez erditu arte, baina ez gero. Itzulpen kontuak berriz tartean.

Katolikoek badituzte beren argudioak. Esaterako, Bibliaren zenbait pasartetan *adelphos* erabiltzen dela argi eta garbi anaiak ez diren gizon bi izendatzeko. Edo Bibliak ez duela behin ere aditzera ematen Mariak beste seme-alabarik zeukanik. “Itun Berria grekoz idatzi zen baina egileak hebrearrak ziren”, irakur dezakegu talde katoliko baten web orrian, “eta hebreeraz, aramaieraz bezala, hitz bera erabiltzen da anaiak, lehengusuak eta leinu bereko senide guztiak izendatzeko. Hori da egileak adierazi nahi zutena, *adelphos* hitza aukeratu zutenean”. Onartzen dute grekoak baduela beste hitz bat lehengusu esateko (*anepsios*).

Oso litekeena da Familia Sakratua Murilloren margolan honetan ageri dena baino askoz handiagoa izatea.

Katolikoa izanagatik, Jose Antonio Pagolak ere esaten du Familia Sakratuak hiru kide baino gehiago zituela. *Jesus. Hurbilketa historikoa liburuan*, honela dio: “Ebanjelioek esaten digute Jesusek lau anai zituela: Santiago, Jose, Judas eta Simon, eta baita arreba batzuk ere”. Pagolak John P. Meierren ikerketa aipatzen du baieztapen horren sostengu. Eta Meierretaz dio beharbada gaur egungo ikertzaile katoliko prestigtsuena dela. Esan gabe doa Eliza Katolikoko zenbait kide esanguratsu nahikoa *protestante* agertu direla adierazpen horren aurrean.

Bibliaren ikertzaileak eta arkeologoak ados daude minimalisten iritzia nolabait indartzen duen gauza batean: ez dago, Bibliatik kanpo, Genesisia eta Exodoa liburuetan esaten direnak baieztatzen duen datu bakar bat ere. Ez bestelako agiritan, ez arkeologian. Ez dago modurik Abraham, Isaak eta Jakob existitu zirela frogatzeko. Minimalista sutsuenen ustez, David eta Salomon ere asmatutako pertsonaiak dira, benetan bizi izan zirela frogatzen duten hainbat aztarna aurkitu diren arren. Beste kontu bat da, eta horretaz eztabaida handia dago gaur egun, Biblian esaten den bezain errege handiak izan ziren, edo, ikertzaile batzuek dioten bezala, erre-
suma txiki eta ahul bateko buruak besterik ez. X. mendeari buruzko eztabaida esaten zaio horri, eta garrantzia du gaurko politikan ere. Palestina-ko gatazkan, zehatzago esateko. Israeldarrek une historiko batzuk nabarmentzen dituzte, monarkia hain zuzen. Eta ez da kasualitatea.

Beste eztabaida handi bat dago Itun Zaharren inguruan, eta horrek ere eragiten du XXI. mendeko politikan. Honela azaldu du Lidia Rodríguez-Fernandezek: “Guk Israel esaten diogun hori, zer ote da, nondik dator? Canaangoak —gutxi gorabehera, gaur egungo Palestinakoak— ziren, ala kanpotik etorritakoak?”. Ikertzaileak, oro har, bat datoz antzinako Israel ez zela izan batasun etnikoa. Fusioa egon zen Canaangoen eta kanpotik, seguruenik Egiptotik, etorritakoan artean. Eztabaida nagusia zera da: zer proportziotan, batzuk eta besteak? “Nire ustez, eztabaida akademiko hori politikak baldintzatzen du”. Izan ere, galdera horien erantzunetatik abiatuta, gaurko herrien eskubideez mintzo dira batzuk eta besteak.

Arkeologia, fedearen sostengu

XIX. mendearen amaieran eta XX.aren hasieran, arkeologia biblikoa deritzonak indarra

hartu zuen. Erlijio gizonak Palestinara joaten hasi ziren, arkeologo gehienak Egiptoko aurkikuntza handiei begira zeuden garai batean, harri artean Bibliak esandakoaren frogak bilatzera. Hasieran britainiar eta alemaniar misiolariak joan ziren gehienbat, gero frantsesak ere bai. “Nor joango zen bestela, garai hartan? Ez ziren une gozoak fedearentzat. Freudek gizakiaren ikuspegia irauli zuen, Darwinek eboluzioaren teoria eman zuen eta hori mehatxutzat hartzen zuten, iraultza politiko handiak izan ziren... Zer nahi zuten? Fedea indartu. Arkeologia eta historia fedearen zerbitzari”.

Pixkanaka ordea, arkeologiak eta historiak bere bidea egin zuten. Zientzia laikotu egin zen. Eta Elizak berak ontzat eman zuen hori. Horretaz mintzatu zaigu Carmen Bernabe teologian doktorea eta Deustuko Unibertsitateko irakaslea. Zehazkiago, Itun Berriaz aritu da, horixe baita haren espezialitatea. “Ezin da Itun Berria hartu historiaren kronika edo Jesusen bizitzari buruzko kazetaritza-kronika balitz bezala. Horrelako testu baten aurrean, jarrerak kritikoa izan behar du, bestela irakurketa literalistak egiteko arriskua dago”. Protestantismoan indar handiagoa duen arren, katolikoen artean ere bada fundamentalismorik, ikus daitekeenez.

Bernabek dioenez XX. mendearen erditik hona ikuspegi kritikoa da nagusi Itun Berria aztertzeko orduan, eta Eliza Katolikoak –gainerako eliza kristau gehienek ere bai– hala izan dadin bultzatzen du gainera. “Teologia Fakultateetan hori irakasten da, eta parroketan, eta Biblia aztertzeko taldeetan. Azken kontziliotik irakurketa kritikoa egiteko gomendatzen da. Baina ez da hedabideetan agertzen. Gehiago sal-tzen du Da Vinci Kodeak”.

Best sellerrak aipatzen hasita, komeni da Jose Antonio Pagola apaiz eta teologoak iaz

Jesus gurutzean, Mel Gibsonen *The passion of the Christ* filmaren irudi batean. Jesusen senideek, hasieran, ez zuten ulertu hark egiten zuena, eta baztertu egin zuten.

argitaratutako *Jesus. Hurbilketa historikoa* liburua gogora ekartzea. Jesusen bizitzaren berri eman nahi izan du Pagolak, eskura eduki dituen iturri guztiak erabiliz eta zientziaren ikuspegitik abiatuz. Fededun eta fedegabeen artean arrakasta handia lortu du liburuak, baina erasoak ere jaso ditu Espainiako Eliza Katolikoko zenbait pertsonaiarengandik. Ez asko, baina bai esanguratsuak. Pertsonaia horietako batek, Tarazonako gotzainak, arrianismora hurbiltzea ere leporatu dio Pagolari –Jesus gizon hutsa dela diote arrianistek, haren jainkotasuna ukatuz–. Carmen Bernaberen ustez, ulertezinak dira kritika horiek. “Liburuak ez dio inolaz ere kalte egiten kristauk Jesusez har dezaketene irudiari. Gaur egungo ikertzaile gehienek onartutako gauzak esaten dira bertan”.

Pagolaren lana kritikatu dutenei hainbat gauza ez zaie gustatu. Anai-arrebak zituela esatea, barbarako (ikus koadroa). Edo hasieran haren familiak ez zuela ulertu, eta baztertu egin zuela. Bernaberen ustez, berriz, ebanjelioetan nahiko garbi ikusten da hala gertatu zela. Pagolari aurpegiratu egin diote, halaber, Jesusek ustez egin zituen mirari batzuk gertakari historikotzat ez onartzea: ogia eta arrainak biderkatzea, ur gainean ibiltzea... Eta batez ere, Jesusen kezka nagusia justizia soziala –modu sinplean esateko– zela adieraztea ez zaie batere gustatu Elizaren sektore eskuindarrenetatik beste ezeretik baino hurbilago dauden horiei.

Denak ados daude behintzat Jesus benetan existitu zela. XX. mende amaieran batzuek ukatu egiten zuten hori, baina Bibliatik kanpoko datu asko dugu haren bizitzaz. Juan Muela bilbotar artzain ebanjelikoak dioenez, “derrigorrez existitu behar izan zen, Jesusi egozten zaizkionak asmatzeko ere Jesus bat beharko zen eta”. ■

Manu Chao

«Arrazismoa unibertsa da»

Bidean hiltzen den baino jende gehiago bizi da espaloian. Zahar bizardun bat gitarra desafinatu bat jotzetik, mutiko hortz zuri bat diskoak doan saltzetik, neskato dominikar bat larrutik. Sormena bizi da espaloitik. Eta Manu sormenetik. Erakutsiaz eman dakiokela munduari itzulia espaloitik ere.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Txomin Txueka

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Azken diskoko hitzak dira: “Yo vengo del hoyo...”

Bai, baina zortea izan nuen, sekula arazo ekonomikorik izan ez duen familia batetik nator. Gainera familia batu batean haztea tokatu zitzaidan, eta denena ez da hala izaten, are gehiago ni hazi nintzen ingurumarian, familiak oso zatituak zeuden, arazoak besterik ez etxeetan. Kultura eta maitasun handia eman didan familia eduki dut, eta mila esker, eta bi mila esker, eta hiru mila esker.

Madarikatua da askoren ahotan, baina Paris inguruko auzoak bezalakorik ez omen dago ikusteko zer den mundua, eta ikasteko zer den bizitza.

Egia da, gure koadrilan baziren ipar afrikarrak, Malikoak, Senegalgoak, portugaldarrak, beste zenbait frantziarrak. Eta auzoan armeniar asko ere bai, koadrila indartsua armeniarrena zen, uf, kontuz horiekin! Izan ere koadrilen fenomenoak bizi genuen. Beste auzoko koadrilari gerra deklaritzen genion; “Sevresekoak gara gu, eta gure perimetroa defendatzen dugu, eta gure ondoko auzokoak gure arerioak dira!”. Ni ere han ibiltzen nintzen, baina benetan esango dizut, ni ez nintzen aktibista, bortizkeria ez dut nire, baina joaten nintzen koadrilarekin ostiak ematera. Nik ez nuen ematen, ez zitzaidalako gustatzen, eta jaso ere ez, koadrilak ongi babesten ninduen. Ni maskota bat bezala nintzen, eta ez dakit zergatik

eramaten ninduten denetara, zortea ematen nuelako edo... Lapurretetan ere egoten nintzen, eta gasolinerak atrakatzean galtzetan kaka egiten nuen nik, baina beti joaten nintzen, beharbada morboagatik edo. Orduan hasi zen nire bizitza bikoitz hura; batetik eskolako bizitza, eta bestetik koadrilakoa. Eskizofrenia bat sartu zitzaidan, eta ez nuen jakin biak ongi bateratzen.

Gogorretik kontatu duzu, kontatu ezazu orain edereetik auzuneko bizitza, madarikazioak hausteko.

Orain erabat aldatua dago, eskuin muturreko hiri bihurtu da. Baina ni hazi nintzen hiri komunista zen, Renaulten fabrika han zegoelako. Nik hamar bat urte nituela itxi zuten fabrika, eta langile guztiak kendu zituzten beste leku batzuetara bidaltzeko, han ez baitzegoen jada lanik. Orduan hiri huts bat gelditu zitzaigun, hiri fantasma bat. Dena guretzat. Ate bat zabaldu, eta bertan instalatu. Okupa erraldi bat zen. Denek hiru edo lau apartamentu genituen. Eta kanpotik jende asko etortzen zen okupatzera, batzuk kontzientzia, besteak bandido hutsak zirelako, edo atrakataileak. Han denetik zegoen. Eta nire zortea izan da nerabezaroa inguru hartan bizitzea. Niretzat hura bizitzaren tailer izugarria izan zen.

Nolakoa zen zuen Sevreseko etxea?

Oihantxo baten ondoan zegoen, eta hori asko baloratu nuen. Aitonak (euskalduna zen), gerra aurretik, eguna Gorbean pasatzen zuen, eta bere bizitzako azken urteak Pariseko oihanetan pasa zituen. Ni baso hartan hazi nintzen nire aitonaarekin. Gure etxeko mahaian sekula ez zen ziza nahaski bat falta izan. Aitonak biltzen zituen.

Nola zuen izena?

Tomas. Oso pertsona ondradua zen, kaskagor izateraino ondradua. Hainbeste gustatzen zitzaion Gorbea, beti hitz egiten zigun inguru hartaz, baina demokrazia iritsi ondoren ere ez zuen berak inoiz hara itzuli nahi izan. Beretzat demokrazia ez zen garaipena. Esaten genion, “aitona, goazen denak Gorbeara, osteratxo bat emango dugu denek, pasa zen garai hura, ezta?”. Baina alferrik, ez zen itzuli, bere konbikzioengatik. Eta kaskagogorkeriagatik. “Errepublikak itzultzen ez den arte ez naute han ikusiko!”, erregearen hori ezin izan zuen irentsi. Ni txoratzen joango nintzatekeen berarekin paseo hura ematera Gorbeara. Eta joan nintzen azkenean, baina bere errautsekin. Parisen hil zen. Eta errautsak Gorbeara eramatera joan ginen, amarekin, Ferminekin, koadrila osoarekin eman genuen osteratxoa.

Nortasun agiria

Manu Chao 1961eko ekainaren 21ean jaio zen Sevresen, Pariseko mendebaldean. Sorterrian baxora bitarteko ikasketak egin zituen, eta handik aurrera musikarako bititzaa deliberatu zuen. Talde bat baino gehiagotan ibili ondotik, 1987an, bere anaia eta lehengusuarekin batera, Mano Negra talde sonatua sortu zuen. 1994an bakarlari bihurtu zen, eta *Clandestino* (1998) eta *Próxima Estación: esperanza* (2001) lehen bi diskoekin mundu osora zabaldu zen bere ahots berezia. Musikari ezaguna izateaz gain, bestelako mundu baten esperantzaren aurpegi bihurtu da. Zango bat Bartzelonan eta bestea Parisen duela bizi da, eta abenduan kaleratu zuen *Radiolina* bere azkeneko diskoa. Orain, jira berria prestatzen ari da.

Beti zure aita aipatzen da, Ramon Chao, idazle eta kazetaria, *Le Monden*, *Le Monde Diplomatiquen*, baina...

Eta pianista ere bai. Inork ez daki baina nire aitak piano karrera ikasi zuen aurrena. Aitonak erabaki omen zuen gure aitak pianoa jotzen ikasiko zuela, eta kito, ez zegoen eztabaidatzerik.

Baina zure amaz galdetu nahi nizun, Bilbokoaz. Zer erakutsi zizun amak?

Ama da nire aholkularia. Nire aita ni baino zoroagoa da, kar, kar, kar... Nire ama zientifikoa da, dena analizatzen du, aldekoa, kontrakoa, eta inoiz zalantza politikoak badituz? Hartu telefonoa eta “ama, zer iruditzen zaizu hau?”. Amarekin izaten dudana tertulia politikoa izugarri gustatzen zait. Ama indar bat da, sosegua. Eta aholkuetarako ama dut.

Eta kasu egiten diozu?

Orain bai. Izan zen garai bat ez niona egiten. Eta asko sufritu zuen. Hemezortzi urterekin ikasketa guztiak utzi eta musikara bideratzea erabaki nuenean nire ama desesperatu egin nuen. Ama ezerezetik atera bazen bere ikasketei esker izan zen, eta nola ulertu

hark nik dena uztea? Baina bere aholkuei segi ordeztu intuizioari segitu nion, eta uste dut bere aholkuak segitu ez eta asmatu nuen aldi bakarrak izan dela.

Amari ez ezik Parisi ere kosta omen zitzaion zuen musikarako emana ulertzen.

Nire musika eskola ez zen Paris izan. Parisi ez zitzaion interesatzen guk egiten genuena. Eskerrak egon zen Britainia, eskerrak Belgikako zenbait leku, gu han hasi ginen jotzen, nahiz eta tabernaxoetan izan, ogitarteko baten truke, edo ipurdian ostikada baten truke. Paris azkenekoa izan zen guri atea zabaltzen. Dagoeneko sartua zen alternatiba, zenbait banda inportante lekua hartzen ari ziren, Berurier Noir, edo Kortatu, horiek Parisera iristen ziren, eta garrantzitsuak ziren. Hala guk ere mundu hori guztia deskubritu genuen, eta elkartu egin ginen denak, oso arrazoi garbi batekin: neonaziengandik babesteko.

Ni galderak egin eta egin ari naiz, eta zure erantzunak bilatzen, baina zu gehiago zara galdera gizona erantzunen gizona baino.

Galderak egitea errazagoa baita erantzunak aurkitzea baino. Erantzunik gabeko galderaz betea nago, eta uste dut mundu guztia hala dagoela. Eta horrekin bizitzen jakin behar dugula uste dut, onerako bezala txarrerako. Baina Conceiro idazle galiziarrek esaten zuen bezala, "kontua ez da altxorra aurkitzea, bilatzea baizik".

Eta erantzuna aurkitzen duzunean?

Galdera bati erantzun diozunerako beste galdera bat iristen da beti, hori da polita bizitza honetan. Eta politenak umeen galderak dira, nire auzoko lagun batek zioen bezala, "umeen galderetan mundu guztiarentzako egiak daude". Haurren galderak egiara zuzen botatako geziak dira.

Zuk beti jarraituko duzu haurra izaten?

Saiatzen naiz, hori da nire bizitzako filosofia. Badakit ezinezkoa dela, gizarteak dagoeneko formatuan sartu naudelako, eskolatik pasa nintzen, pasa nintzen hezkuntzatik, pasa naiz egin daiteke eta ezin daiteke egin horretatik, baina sortzaile moduan saiateraz naiz izan nintzen haurra berpizten, saiateraz naiz ahalik eta gutxien analizatzen nire burmuinarekin. Eta norbaitek esaten badit, "baina musika honekin zer esan nahi zenuen?" Nire erantzuna "ez dakit" da. Haur bat ez da sekula gelditzen esan duena pentsatzera. Esan du, eta kito.

Norbaitek esana da hau ere: hiria zangoekin irakurtzen den liburu bat da.

Arrazoia. Ni hiriko arratoia naiz, eta hiri bat oinez ezagutzen da, hiria oinezkoena da. Horregatik naiz ni gustura ibiltzen den hirietakoa, eta ez naiz inoiz Los Angelesekoa izango, beti izango naiz New Yorkekoa, New York oinez irakur-

Doctor Feelgood

"Uste dut hori dela munduko banda bakarra ni benetan fana izan nauen. Fana, fanatikoa alegia, beso bat moztu behar balidate, moztuko nuke. Gainera, auzoko legeak sartzen uzten zuen talde bat zen, nork esan behar zuen Doctor Feelgood ez zela rock and rolla? Zeren eta gu baino nagusiagoek, auzoko bandidoek, agintzen zutenek, musika bakarra entzuten zuten, rock and rolla, 61 artekoa, agian 62koa, 63koa jada desbideraketa zen. Musika hori entzuten ez zuena ostiaka hartzen zuten. Eta nik nire auzoan ezin nuen besterik jo, Eddie Cochran, Chuck Berry, besterik ez, bestela bedeinkatu egiten ninduten. Nire auzoan lehenengo disko punkyak bizitza arriskatuz sartu nituen".

tzen baita, nahiz eta ez dakizun nora zoazen. Ni Riokea naiz, carioca, ez Sao Paulokoa, Sao Paulok auto bat edukitzera behartzen zaitu, eta nik ez dut autorik, Bartzelonan bizi naiz, autorik gabe. Eta ibiliak narama.

Gainera ez da irakurtzearena bakarrik, dabilen zango bakoitzak idazten du hiria.

Hankek ematen dutena hurbiltasuna baita. Oinez zoazenean segundo batean denda barruan zaude, edo taberna barruan, eta autoan pasatzen bazara, esaten duzu, "oh, zein polita, egun batean hemen gelditzerik bagenu! Baina orain ez gara aparkatzen hasiko". Eta ikusten dituzu gauzak eta jakin-mina frenatzen zaizu... baina ez da gelditzen. Oinez baldin bazoaz bost minutu beti sobratzen dira.

Inspirazioa ez dizut galdetuko nola ateratzen den, baina bai nola sartzen den. Nola elikatzen duzu inspirazioa?

Ibiliz. Eta hor dago marihuana ere. Nik porro txiki bat erretzen dut, eta ez baldin baditut boli-grafo bat eta paper bat eskura urduri jartzen naiz, ideiak jauzika hasten zaizkidalako. Ez dut esan nahi marihuanak denerako balio didanik, nik inoiz ez dut kanuto bat erretzen oholatzara igo aurretik, efektua kontrakoa izan daitekeelako, garra kentzen dit, eta ez naiz *porrero* bat. Porrorik ez baldin badago ez dago, eta berdina zait, ez daukat menpekotasunik, baina ordu erdi txiki bat baldin badaukat sormenerako, gustatzen zait, sortzeko ona zait. Porro baten barrutik beti ateratzen zait poesia minututxo bat, laguntzen dit nire bazterretara iristen, haurtzarora itzultzen, burmuina desegituratzen dit, eta esaldi tontoagoak ateratzen zaizkit, ausartagoak.

Alkoholak ere inspiratzen zaitu?

Baita ere. Zenbat kantu ez ote ditudan idatzi mozkortuta goizeko bostetan taberna ertz batean. Halakoetan eskuak beren kasa ibiltzen dira, burmuina beste nonbait egoten da. Jakina, gauza politak eta txorakeriak ateratzen zaizkit, baina gustatzen zait.

Malenkoniazko hitzak idazten dituzu, baina umore gizona zara zu.

Gustatzen zait umorea, gustatzen zait goizeko bostetako tertulia, gustatzen zait regueifa...

Me gustas tú...

Kar, kar, kar. Gustatzen zait arte hori, inprobisazio zuzen hori, berbala eta mentala. Zoratzen naute ordu txikietako txarla horiek, alkoholaren uztarritik doazenek, hor bai zorionsu sentitzen naizela. Goizeko bostetan taberna batean, hitza gorenera iristen da, eta iristen dira esaldiak hurrengo egunean inork oroitu ez dituenak, inork ez baititu idatzi. Baina hor joan dira historiako poemarik ederrenak.

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Goizeko bostetan norbaitek esango balizu: Manu, bihar goizean gabezia batekin esnatuko zara. Begiak edo belarriak, bietako bat galduko duzu, aukeratu nahi duzuna.

Oraingoz, begiak dira lehenengo alde egin nahi dutenak. Belarriak inoiz baino afinatuagoak daude, beraz pentsatzen dut begiei tokatuko zaiela. Eta bene-benetan, angustia gehiago sortzen dit nire burua itsu ikusteak nire burua gor ikusteak baino.

Zu lasai, itsu ez zara inoiz ikusiko eta.

Kar, kar, kar. Baina beldur gehiago diot iluntasunari isiltasunari baino.

Iluntasuna eta ikusi ezina batera doaz ia beti. Arrazismoa ere holako zerbait da.

Bai, baina arrazismoa ez da kolore jakin batekoa, arrazismoa unibertsa da. Sekulako arrazismoa dago beltzen eta mairuen artean, edo Hego Amerikan beltzen eta indigenen artean. Askok dio, eta ni haserretzen naiz: "Arrazismoa zuria da". Gezur hutsa. Zuriaren arazoa da historiarekin boteretsuena bihurtu dela, eta orduan bortizena bera dela, baina arrazista mundu guztia da. Zer gertatuko litzateke beste bat balego boterean? Berdina. Arazoa gizakiaren eta boterearen arteko harremana da. Etsigarria eta triste da, badirudi edozein arrazatakoa izanda ere edozein gizakik boterera iristen bada eta botere pixka bat hartzen badu izugarri gustatzen zaiola bere azpitik dagoena txiki-txiki egitea.

Maradona

"Maradona destino bat da. Kritikatzen ahal da Maradona, gehiegi laudatzen ahal da Maradona, baina galdera handia hau da, kantuak dioena: ni Maradona izango banintz nola biziko nintzateke? Zer egingo nuke? Berak baino hobeto egingo nuke? Okerrago? Ez baita erraza Diego Armando Maradona izatea".

Eta nola aurkitu benetako harmonia?

Harmonia hitz ederrenetakoa da. Denerako balio du. Eta teoria aurkitua dago. Biblia irakurtzen duzu eta hortxe daukazu, denek maiteko dugu elkar, belarrondoko bat ematen dizutenean jarri beste masaila, zoragarria. Baina hori teoria baino ez da.

Liburua itxi orduko ahazten dena.

Eta koranean ere berdin, irakurtzen duzu eta zoragarria, denek maiteko dugu elkar, denek banatuko dugu dena, baina praktikaren ordua iristen da eta denak elkarri ostiaka.

Zu atea zara?

Jada ez dakit. Beti izan naiz, baina orain ez dakit. Baina bai. Ez... bai, atea naiz.

Bai ala ez?

Bai, atea naiz, zientifikoa naizelako. Nire ama eta nire etxeko erlijioa espiritu zientifikoa da. Emadazu froga Jainkoa existitzen dela eta onetsiko dizut, baina ez dut frogarik. Eta gainera liburuak irakurtzen ditut alde batetik, eta bestetik ikusten dut mundua nola dagoen, eta ez dakit ba, edo Jainkoa ez da existitzen, edo ez da hain gorena. Humanoa izango da agian.

Eta demokrazia existitzen da?

Aurkezten zaigun demokrazia diktadura bat da, diruaren diktadura. Politikariek jada ez dute agintzen. Gaur egunean botoa emateko akzioak

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

AZKEN HITZA

World Music

“Nik sekula ulertu ez dudan terminoa da hori. World Music gora eta World Music behera, baina nongoak dira artistak? Afrikakoak, Hego Amerikakoak, Asiakoak, ongi. Baina diskoetxeak nongoak dira? Senegalekoak? Baita zera ere! Nigeriakoak? Barrabilak! Ingalaterrakoak bai, Frantziakoak bai, edo New Yorkekoak. Afrikako musika sano egongo da artista afrikarra izango denean eta diskoetxea afrikarra izango denean. Zer demontre da World Music hori?! Neokolonialismo zikina! Artista hirugarren mundukoa da, baina diskoetxea ez”.

erosi behar dira. Exxoneko zuzendari orokorra bozka bazenezake, hori boto erreala da, indar politikoa duen botoa. Gaur egunean demokrazia aipatzen denean esan nahi da akzioak ba ote dituzun edo ez. Eta horiek erosi egiten dira, han erabakitzen baita dena, ez gorteetan edo parlamentuan. Ekonomiak politikari borroka irabazia dio, eta gure botoa eskatzen duten politikarientzat, hauteskunde programa bat baino telebistan dotore azaltzea nahi duten horientzat, horientzat *show-business* hutsa da.

Diote denek bozkatu beharko genukeela etxe zurirako. Bozkatuko zenuke?

Jakina bozkatuko nukeela. Nik beti eman izan dut botoa. Frantzia jaioa banaiz nire aitonak bere larrua jokatu zuelako da, eta nire aitonak zertarako jokatu zuen bere larrua? Guk boto eskubidea izan genezan. Ostatueta hemen dagoen debatea oso ongi ulertzen dut, nire *kolegen* erdiek ez dute bozik ematen, ulertzen diet, baina nik nire aitonagatik bizitza guztian emanago dut botoa. Okerrena da ez dudala inoiz norbaiten alde bozkatu, beti bozkatu dut zerbaiten kontra. Eta milaka pertsonak nik bezala. Le Pen buruz-burukora pasa zenean bezala, imajinatu gu guztien barne sua, Chirac-en papertxo puta hori sartu behar kutxatxoan. Tira, egia esan, ez dut sekula sentitu papertxoan “honek ordezkatzeko zuten nau ni” esateko modurik.

Nortasuna ere antzekoa da horretan, papertxo batean idatzia eramaten da, sakelontzian sartua. Baina beti ez da sentitzen “honek ordezkatzeko zuten nau ni”, ez dakit zure kasua hala den.

Ni Frantzia hazi nintzen, baina naziotasunaren kontuarekin ipurdia garbitzen genuen auzune batean. Errespetua diot hazi nintzen lekuko kulturari, baina ez dut harro ahoskatzen nire sorlekuaren izena, eta “frantziarra sentitzen zara?” galdetzen didatenean “ez dakit zertaz ari zaren

Bush

“Bushek deituko balit, berekin kafe bat hartzeko, edo te bat, edo whisky bat, nik uste dut ez nukeela onartuko gonbidapena, eta ez nigatik, beragatik baizik. Berekin bakarka whisky bat hartzen ari naizela, beldur naiz nire *onda* bortitza ezin erreprimitu izatea. Uste dut txikitu egingo nukeela. Barkatu hain gordin esatea, baina hori gertatzeko beldur naiz. Eta hori ez zait gustatzen. Baina pentsa zer ardura, berekin ari zara hori hizketan eta esaten duzu, ‘txo, burua txikitu niezaioke oraintxe bertan’, eta humanoa naiz ni ere”.

hizketan” erantzuten dut. Naziotasunarena ez da kontu politiko bat, bizitzeko filosofia bat baizik. Urteak pasa nituen esanez munduko hiritarra sentitzen nintzela, eta egia da, Rio de Janeirokoa sentitzen naiz, sentitzen naiz Cearakoa, Brasilgo ipar ekialdekoa, hangoa delako nire semea, eta leku hartaz maitemindu nintzelako, Galiziakoa sentitzen naiz, eta sentitzen naiz Euskal Herrikoa ere. Beraz mundukoa naizela esaten segitzen dut, nire bidea hori da, baina orain hitzak pixka bat afinatu ditut, eta erantzun berria ateratzen zait: ni momentu presenteko hiritarra naiz, unea, hori da nire naziotasuna, hori delako sekula eskapatu ezingo naizen etxe bakarra.

Eskolara itzuliko bazina eta galdetuko balizute munduko mapa marrazteko, nola marraztuko zenuke?

Ez dakit, marrazteko ez dut askorik balio, baina saiatuko nintzateke ongi egiten. Izan ere nire gaztaroa munduko mapen artean pasa nuen. Hamar edo hamaika urterekin geografian inork ez zidan irabazten, ezta andereñoak ere, dena nekien; buruz nekien atlasa, Indiako herrixkak, Tailandiakoak, Ginea Berria, Papuasía, dena. Elkarri galderak eginez jolasten ginen etxean, eta nire amonak, euskaldunak, atlas bat oparitu zidan. Tira, lehenik munduko bola horietako batekin saiatu zen, urtebetetze batean ekarri zidan, eta izugarri gustatu zitzaidan, baina minutu erdi bat barru sekulako errieta egin zidaten. Futbolekin jolasten ari nintzen bolarekin.

Hori da presidenteez egiten dutena.

Bai, baina guk umetan egin genuen. Eta hura ikusi eta gero atlas bat oparitu zidan amonak.

Nola margotuko zenuke Kuba? Zein koloretan?

Tostadito, pixka bat xigortua.

Zigortua.

Bai, baita ezkerreko prentsak ere. Informazio okerra baino ez dute zabaltzen, eta horrek min ematen dit. Beti berdina esaten ari dira, “Kuba diktadura bat da”. Konforme. Baina Kolonbia? Hego Amerikako demokrazia eredugarri hori, ez al da diktadura bat? Zer da hobe, Kuban disidentea izan ala Kolonbian izan? Nik galdera hori egiten dut. Uste dut nahiago dudala Kuban izan disidentea. Kuban disidentea bazara agian kartzelan sartuko zaituzte, baina Kolonbian sindikalista bazara, zenbateko bizi esperantza duzu? Urtebete, edo bi? Kartzelatik ez baitzara pasako e! Beraz Kuba kritikatu behar duenak, lehenik, garbitu dezala bere sukaldea!

Eta nola marraztuko zenuke Venezuela?

Suziri izugarri baten moduan. Venezuela gaur eguneko laborategia da, gauzak aldatzen eta elkarbizitzarako metodo berriak sortzen saiatzen ari den laborategia. Eta jendea baldin badago elkarriketa hau irakurtzen duena, eta etorkizun hurbilean Hego Amerikara bidaiatu nahi duena, nik “joan Venezuelara” esango nioke. Momentu berdingabea bizi du Venezuelak. Agian, dena pikutara joango da hiru urte barru, agian mundu hobe baten soluzioa aurkituko dute, ez dakigu. Agian Chavez jauna, oraingoz malgutasun interesgarria erakutsi duen gizona, diktadore bihurtuko da, agian gizon geniala izango da, ez dakit. Gizakiaren historia adibide txarrez betea dago, agian Venezuela tranpa berdinean eroriko da. Agian ez. Zirraragarria da hori. Venezuelak iraultza bat asmatzen ari dira egunero.

Froga zailagoa orain: margotu Kolonbia.

Kolonbia hain da politikoki herrialde konplikatu! Denbora dezente pasatu dut han, Hego Amerikan gehien ezagutzen dudana herrietako bat da, baina politikoki ez dut deus ere ulertzen. Eta uste dut kolonbiar askok ere ez duela ulertzen. Nolabait, lurralde hurbilagoetara etorritik, ez dut ezer ulertzen Euskal Herrian gertatzen dena ere, halako katramila muntatu da, inork ez du ezer ulertzen, eta bortizkeriak hor segitzen du inertziagatik eta interesengatik, ez batek ez besteak ez digu egia kontatzen... Eta Euskal Herriko politika ulertzen ez dudana bezala ez dut ulertzen Kolonbia. Beraz ez dut afinitaterik FARCeekin. Zapatistekin alderantziz gertatzen zait, EZLNk egun batean galdetuko balit “Manu, mendira etorri behar duzu gurekin”, bai, dena hartu, eta mendira joango nintzateke, eredu zabaltzen dutelako. FARCe galdetuko balit, “zertarako? Esplikatu iezadazu lehenik ongi zer gertatzen ari den zuenean, ez baitut ezer ulertzen”, erantzungo nuke. “Paramilitarren bertsioa argi eta garbi daukat, badakit oso ongi zergatik eta zertarako dauden, kazikeen *matoiak* dira. Baina zuek zer zarete? Ez daukat ez argi eta ez ilun”. Argi daukadan bakarra da, hango

PPri salaketa

“PPk nire musika eta Tonnynen eta bion ahotsa jarri zuen bere mitin bateko bideo alderdikoi batean. Zapaterok bere garaian nire erreferentzia egin zuen, baina ez zen gehiagora iristen, eta prentsa komunikatu baten bidez erantzun genion. PPrena ezberdina da, mitin politiko baten barruan eta beste jende bat irainduz erabili dute gure musika. Niri inork galdetu al dit hori nahi ote nuen? Ez. Hori arazo juridikoetara iristen da argi eta garbi, eta salaketa jarriko diet”.

herrixketan bizi den jendeak, tiroketen erdian, ez duela holakorik merezi. Hain dira onak, eskuzabalak, “onegiak zarete mundu honetarako —esateko gogoia sortzen zitzaidan Mano Negrarekin joan ginenean—, jarri zaitezte gogorrango, baita nirekin ere, mundu hau ez da zuek bezalako jendearentzat egina”.

Gero eta mundu konplikatua goari zuk hitz sinpleak idazten dizkiozu.

Bai. Konplikazioa beti izan da harmoniaren etsaia, eta niretzat harmonia hitzik ederrenetakoa da. Eta konplikazioa du etsai. Baina tira, beti ere ez da hala, munduko harmoniarik handiena natura baita, eta natura denik eta konplikatua da.

Eta zuk musikaren bidez birziklatzea defendatzen duzu.

Noski, hori da gure leloetako bat: birziklatzea edo heriotza. Denek nahi dute denetik, baina planetak ezin du gehiago eman, egun batean denek ikasi beharko dugu pretentsioak jaisten, bestela akabo. Txinatar denek guk bezala bizi nahiko duten eguneko planeta honenak egin du, hori denek dakigu.

Ilargira joango gara.

Gizakiaren historian gain-populazioaren arazoa nola konpondu da beti? Inmigrazioarekin. Beraz hurrengo inmigrazioa planetak izango dira. Eta gizakiak ez badu masiboki beste planetetara emigratzeko bidea aurkitzen, lehertu egingo gara, akabo gu.

Baina gu, zer gara ba gu?

Gu zauri bat gara naturan. Zibilizazio humanoaren naturaren sorkuntza zoragarria da, baina aldi berean ez dago dudarik suizidio kolektiboa dela. Eta egun batean naturak kakatara bidaliko gaitu egiten ari gaitzazkion minagatik. Eta arazoa ez da bera, arazoa gu gara. Denek diogu naturari min ematen ari garela, baina oker gaude, natura hori baino askoz ere fuertagoa da. Mina geroen buruari ari gara egiten. Amazonia desagertuko dela? Baina nor hilko da? Gu. Natura ez. Naturan, berrehun mila urte barru beste Amazonia bat aterako da, lasai. Eta beretzat berrehun mila urte ez da ezer, guretzat kafe bat hartzera joatea bezala gutxi gehiago.

Eta gustatuko litzaizuke ilargian kontzertu bat eskaintzea?

Zergatik ez? Baina momentuz beste ilargi batean bizi naiz. Oraingoz nahiago dut egun batean berriz ere Bilbon kontzertu bat eman, Aste Nagusian adibidez. Ez dago zertan hain urrutira joan kontzertu polit bat egiteko. ■

<http://www.argia.com/argia-astekaria>

heltzeko, elkarriketaren inguruko multimedia muntaia.

10 Minutu Plataforma

Diagnosticoko arinaren gaitza

Sendagileek hamar minutu behar dituzte. Horixe da euren gaixoei merezitako arreta eskaini eta behar bezala artatzeko eskatzen duten gutxiengo denbora. 10 Minutu Plataforma sortu dute horren alde lan egiteko.

IURE ALTZIBAR

LEHEN MAILAKO ARRETAKO sendagileek behar baino denbora gutxiago dute gaixoei eskaintzeko. Guztiok jasan izan ditugu jende ilara luzeak medikuarengana joandakoan, batez ere epidemia garaietan. Eta denak behar bezala artatzeko bestelako zereginak alde batera utzi behar ditu sendagileak. Egoera horri aurre egiteko sortu zuten 10 Minutu Plataforma Espainiako Estatuan.

EAEn ere sortzeko bidean da ekimena eta Rafa Gracia da bultzatzaileetako bat. Oraindik errotu gabeko taldea izanagatik ere hainbat ekintza burutu ditu dagoeneko. Graciak aitortu

digunaren arabera, lehen mailako arretako profesional askok ez du uste egungo osasun arloa aldatzeko aukerarik dagoenik, eta hori izango litzateke hemengo sendotu gabeko taldea izatearen arrazoietako bat.

Gaixoak modu egokian behatu ahal izateko denbora eskatzen dute. Izan ere, Munduko Osasun Elkarteak dioenez kontsultak hamar minutukoa izan beharko luke gutxienez. Duela gutxi Eroskiren *Consumer* aldizkariak eginiko ikerketak, ordea, eguneroko egoera bestelakoa dela erakusten du, epe hori ez dela beti errespetatzen, alegia. Gipuzkoa eta Nafarroako osasun

INIGO AZKONA

etxeak dira baldintza hori hobekien betetzen dutenak –15 eta 11 minutu eskaintzen zaizkie gaixoei, hurrenez hurren– eta Araba eta Bizkaikoak jaramon gutxien egiten dietenak –9 eta 6 minutuko arreta jasotzen dute gaixoei–. Europako gainerako osagileekin alderatuta, gaixo bakoitzari denbora gutxien eskaintzen dietenak dira gureak.

Joera hori datuetan baino argiago ikusten da kontsultan, eta medikuek eriak aztertzen hastean nabaritzen dute. Hala ere, gaixoak ez dira kexu egoerarekin. Graciaren arabera gaitasuna bere testuinguruan ulertu behar da eta horretarako beharrezkoa da bi aldeen arteko harremana sendotzea. Beraz, denbora ezinbestekoa da.

Kontsultan beste arazo bat sortzen da: burokrasia. Asko dira bete beharreko datu eta txostenak eta horrek ere astia kentzen du. Esaldi argigarria du Graciak egoera azaltzeko: “Hainbeste izapidereen ondorioz, batzuetan gehiago begiratzen diogu ordenagailuaren pantailari gaixoari baino”. Dioenez, OSABI-DEK –gaixoen historial klinikoak zentralizatzen dituen Osakidetza zerbitzu informatikoak– ez du ia batere lagundu, eta arindu beharrean mantsotu egin du kontsulta.

Gaixo kopurua da arazoa. Urteek aurrera egin ahala eta gizartearen eraldaketaren ondorioz, ugaritzen joan dira eta Europan egunero gaixo gehien jasotzen dituzten medikuak ditugu hemen. Herritarren zahartzeak, inmigrazioak, teknologia berriek, patologia kronikoen antzemate eta jarraipen handiagoak eta antzekoek laguntza eskaria %25a baino gehiago igoarazi dute. Orain lehen mailako arretako sendagileak dira sorospena behar dutenak, baina langile kopuruak bere horretan jarraitzen du.

RAFA GRACIA

Hainbat osasun etxetan egin dituzte geldialdiak Plataformakoek. Euren izenak zehazten duen bezala, hamar minutukoak izaten dira.

“Hainbeste izapidereen ondorioz, batzuetan gehiago begiratzen diogu ordenagailuaren pantailari gaixoari baino”

RAFA GRACIA, MEDIKUA

Denboraz harago

Beste gabezia batzuk ere jasaten ditu osasun arloak. Kooperazio eta Garapen Ekonomikorako Erakundearen arabera, Espainia da Europako herrialdeen artean Osasun Publikorako aurrekontu gutxien duen herrialdea. Eta horrek Hego Euskal Herrian ere eragiten du. Gainera, azken urteotan lehen mailako arretari eskaintako aurrekontua jaitsi egin da. Beste sendagile askok bezala, 10 Minutu Plataformak

profesionalen lan baldintzak hobetzea eskatzen du, horrela beraien benetako funtzioak bete ahal izango baitituzte: sorospena, irakas-kuntza, ikerkuntza eta heziketa, besteak beste. Gaur egun, ezinezkoa da lan horiek garatzea, gaixoei behar adina arreta eskaintzeko zeregin horietatik hartzen baitute denbora.

Egoera zaila bada ere, Plataformak uko egin dio grebari, euren ekintzak gaixoentzat izanik ez dutelako egoki ikusten protestekin laguntza medikoa geldiaraztea. Beraz, jada sinboliko bihurtu diren hamar minutuko geldialdiak baino ez dituzte egiten noizean behin.

Hala ere, elkarte profesionalak elkarrekin biltzeari eskaini diete indar gehien, sindikatuak eta medikuen kolegioak batzeari. Sinadurak biltzen ere aritu dira gaixo eta medikuen artean. Araban, esaterako, lehen mailako arretako medikuen %80ak baino gehiagok sinatu ditu 10 Minutu Plataformaren eskaerak.

Administrazioak ere arreta maila bera eskaintzea gustatuko litzaieke, baina hauek ez dietela inolako jaramonik egiten dio Graciak. Mugimendua eza gutzen duten gaixoei aldiz, ekimen egokia dela irizten diote eta mobilizazioetan laguntzeko prest agertu da zenbait. Hori dute kontsolagarri. ■

LAUDIO

Apirilaren 4tik 13ra arte, Lamuza Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Beharra eta biharra

Guztiz ulertzen dut, Juanjo, Josiren txantxangorri ironikoari alpisterik ez eman nahi izatea. Ondo azaldu duzun moduan, ezkontza bezain ekintza “konformista” kontestua-
ren arabera eta historikoki kokatuz gero askatzaile bihur daiteke. Bere izaera gizartearen aurrean segurtatu gabe daukan gizatalde batentzat beharrezkoa bihur daiteke legearen ezagupena beste gizatalde batzuen-
tzat itotzailea eta atzerakoia delarik.

Ez dut esan beharrik, gauza berbera gertatzen dela historikoki inoiz ezagupe-
nik izan ez duten herrien ezagupen legalarekin. Izan ere, zenbat aldiz ez dugu gutako askok honelako erantzuna jaso jendartean euskal esta-
tu baten beharra adieraztera ausartu garenean: “Estatuak eta mugak desagertzeraz doazen honetan, ez al zabilzate pixka bat atzeraturik euskaldunak zuen aldarrikapen horrekin?”.

Une horietan arloste sentitzeaz gain kokapen historiko zein kontestualaren azalpena egiteko indarrik edo kemenik gabe geratzen zara. Ondo baitakizu, esperientziaz, munduko azalpen guztiek ez diotela kenduko parean dauka-
zun morroi “postmodernoari” begiradaren hondoan daukan izpi ironiko hori, txantxango-
rriarena bezalakoxea. Azaldu nahi zenioke ezetz, ez zarela munduaren bilakaeratik moztu-
ta bizi, zuk ere irakurri dituzula berak irakurri dituen autore postmodernoak, zuk ere *Matri-
xen* trilogia ikusi duzula (ez baldin bada irakur-
tzaile izatera iritsi gizajo hura), zuk ere txolin-
kerietan denbora galtzea maite duzula (erakutsiko zenioke zure mundu osoko gara-
gardo latente bilduma ikusgarria), zuk ere por-
nografia jaisten duzula Internetetik... Alegia, zuk ere ere baduzula zure baitan beste “zu”
bat, berea bezalakoa (gutxi gora behera, ez dezagun exageratu...). Baina badagoela baita ere zure baitan “zu” des-
berdin bat, armairutik atera gabea. Estatu baten beharra daukana bere etorkizuna bermatzeko, bere biharra ziurtatzeko.

Zeren ez ezazue pentsa, Josi eta Juanjo, gustura eta eroso ibili naizenik “Txillardegirena egiten” azken asteotan orrialde honetan, tinko eta irmo eutsiz abertzaletasun-ezkertiarraren katiximari (edo nire bertsioari, behinik behin). Ez naiz idatzitako lerro edo hitz bakarraz damutzen, baina bai aitortzen dut astun sentitzen naizela, dagokigun zama historikoaga-
tik astun, jakina, baina baita irakurle zenbait aspertzeko beldurrez heldu izan diodalako lumari behin baino gehiagotan. Edo ni neroni aspertzeko beldurrez, apika. Ez dut bokazioz eta plazerez idazten euskaldunoi kolektibo gisa dagozkigun eskubideez. Beti justifikatu beharra akigarria da. Ehun metroak korritze-
ko mendiko botak jantzi behar banitu bezala sentitzen naiz halakoetan. Guk ere badugu gure baitan, noski, “jende arruntak” duen arintasuna, ezein talde zapalduren partaide ez izateak ematen dizun ezaxolkeria dotore hori. Baina zertarako balio lidake ehun metroak bederatzi segundotan korritzeak beste batzuen onerako balitz, *Txunda txunda* gazi-
gozo baten doinuak estaliko balu nire poza? Nahiago dut nire ehun metroak mendiko botez egitea, baina ez ahal bezain azkar, baizik eta Monty Pythonek behiala asmatutako ibile-
ra bitxi horietako bat nire eginez (demagun ezker oinarekin eskuinarekin baino pauso luzeagoak egiten ditudala eta besoak hegala-
k bailiran astintzen ditudala aldi berean), agian horrela ikuslego unibertsalari lasterketa bera baino gehiago interesatuko zaiolakoan nire extrabagantzia.

Gorroto dut euskalduna *bakarrik* izatea –ez diot sinpatiarik, filosofikoki behinik behin Estatuaren ideia-
ri, ez eta nazioaren ideia-
ri ere–, baina are gehiago gorroto dut norbaitek galeraz diezadan euskaldun izatea.

Eta ez dakit hau barrikada bat gehiago den, baina baliteke harri-
kada ederra izatea... ■

Gorroto dut euskalduna *bakarrik* izatea –ez diot sinpatiarik,
filosofikoki behinik behin Estatuaren ideia-
ri, ez eta nazioaren ideia-
ri ere–, baina are gehiago gorroto dut
norbaitek galeraz diezadan euskaldun izatea

¡IDIAZABAL...?
NIK ETXEGARATE
ESAN NUEN...

Baldid Anaut

EUSKARA TEKNIKARIA

Apalogia (edo apalaren apologia)

Mendizale arruntak eta pretentsio handirik gabeak –esan nahi baita, neronek– Himalaiako espedizio baten inguruko proiektzioa ikusten duenean, nekez aurkituko du mendira joaten jarraitzeko benetako motibazioa. Niri behintzat handiegi egiten zait, urrutiegi. Ez daukat 8.000 edo 7.000 metroko mendia igotzeko ahalmen fisi-korik edo teknikorik. Txundituta utziko nau proiektzioak, akaso, baina ez nau mendira hurbilduko. Nire eskura ez dagoen zerbait da, eta ez nau bereziki motibatzen.

Nago, euskaldunon kasuan ez ote dagoen batzuetan gauza bera gertatzeko arriskua. Azalduko dut: sarritan esan dugu kalitateko hiztunak behar ditugula erreferentzia gisa. Nik neronek ere esan eta idatzi izan dut hori bera, hala pentsatzen dudalako. Hizkuntza ongi eta egoki erabiliko duten hiztunak behar ditugu hizkuntza-komunitatearentzat erreferentzia-zko diren kokaguneetan (kazetariak, politikariak, kultur-ekoizleak, idazleak, pertsona ezagunak oro har...).

Horrela eginez gero, ordea, eta erreferentzia gisa horiek eta horiek bakarrik gehiegi markatuz gero, horien hizkuntza-jarduna eskuraezin irudituko zaio askori, batez ere hizkuntzarekin trakets antza dabilen askori. Eta eredu “onegi” horrek, mendizalea Himalaiako ibiltariak bezala, agian ez du eus-

KARLOS CORBELLA

kalduna euskarara hurbilduko eta euskaraz egitera motibatuko.

Alegia, eredu oso on eta hiztun oso tre-beez gainera, baliteke hizkera arrunt eta luzi-mendurik gabeko ereduak ere beharrezkoak izatea. Eta ez du horrek esan nahi duintasunik gabeko ereduak izan behar dutenik. Ez naiz euskañolaren eta hizkera baldarraren apologia egiten hasiko (ez behintzat gaiari buelta gehiago eman gabe), baina mendizaleak esperientzia eta ibilbide samurragoak

behar eta estimatzen dituen bezala, akaso hiztunak ere lorgarritzat joko dituen erregistroak eta hizketa-moldeak ere baloratuak eta onargarriak direla sentitu behar du. Hitz-gakoa, akaso, “naturaltasuna” da. Alegia, hiztun bikainaren eta jasoaren labela izan gabe ere, natural, eroso –eta duin?– agertzen den hiztun arruntaren eredu.

Hortik abiatuta, agian ez da hain zaila inoiz are “hiztun txarraren” ereduaren beharra eta komenigarritasuna ere zurrizera iristea. Ez dut nik hala-korik eginen, ez bainaiz horrelako ondorioetara iritsi, baina uste dut, bestalde, hiztunak erabilerara erakartzeko akaso eraginkorragoa dela euskararen erabilera apala, naturala, eta eroso aditzea, –aparteko distirarik gabekoa bada ere– jasoaren jasoaz pedantea eta nekoso bihurtzen den hizkera kargatua baino. ■

«
Hitz-gakoa, akaso, ‘naturaltasuna’
da. Alegia, hiztun bikainaren eta
jasoaren labela izan gabe ere,
natural, eroso –eta duin?– agertzen
den hiztun arruntaren eredu
»

TXANDAN

Joseba Barandiaran

Itun berrietan

JEL. Jaungoikoa Eta Legezaharra; itun berria eta forua, edo. Ehun

urte pasa iraun ditu, azken urtetan EAEko boterean. Nik esan gabe daki EAJk aurrera egiteko zer behar duen. Euskal gizarteari itun berritua eskaini behar omen dio. Zer ote? IEI? Itun berritua Eta Internet, apika? Garaiak aldatu egiten dira eta! Kontua da alderdi sozialistak (Espainiako PSOEn sukurtsal hutsa den horrek, alegia) aurre hartu diola azken bozetan EAJri: esan gabe doa, Nafarroan eta, Euskal Erdian ere bai, baina baita Erdi Erdian ere, hau da, Bizkaian! Sozialisten

nagusitasun hori euskal erakundeetan islatzea, ez da Innobasquek sustatuko duen berrikuntza mota

baina, ziurrenik, lugorria bezain onuragarria litzateke Euskal Erdirako, EAJ bera ez den edonoren begietara. Besterik da, uste hori, zabala izategatik bakarrik, ustelduko ez denik pentsatzea. Pachi López ez baita Patxi Lopez. Baina mitxelinak alderdi gehiagotara barreiatuko badira, boterean zinezko alternantzia behar beharrezkoa da. Hala eta guztiz ere, aizue, aurtengo Aberri Egunean sekula baino ikurrina gutxiago ikusi dut gure herriko balkoietan. Elurragatik izango zen, noski. Zergatik bestela? ■

Juan Cruz Lakasta

KAZETARIA

Life of Sebastian

Life of Brian pelikularen bertsio gaurkotua: ospitalea. Zainketa intentsiboetarako unitatea. Gaixo terminalak ilaran. Eta medikua galdezka: “Zuri zer dagokizu, morfina ala gurutziltzatzea?”. Gaixo batzuek “morfina” eta bestetziek “gurutziltzatzea” erantzuten duten bitartean, erietxeko bozgorailuetatik Tuterako apezpiku eta Iruñeko artzapezpiku ohi Fernando Sebastian kantuan eta txistuka entzun daiteke: “*Always look on the bright side of life, fi fu fi fu fu fuuuuuu...*”.

Artikulu hasiera surrealista samarra atera zait, baina errua ez da nirea baizik eta adierazpen are surrealistagoak eginez halakoak irudikarazi dizkidan artzapezpiku ohiarenak: “Kristok heriotza duina eduki zuen, zainketa aringarriak gabea”. Sebastianek Aste Santuan esan zuen hori. Erreferentzia zinematografikoekin segituz, agian egunotan telebistan pantailaratu dituzten *The Robe* (gaztekeraz, *La túnica sagrada*), *King of Kings* (*Rey de reyes*) eta *Jesus of Nazareth* (*Jesus de Nazaret*) jarraian ikusteak eragindako euforiaren eraginpean mintzatu zen. Edonola ere, pasatu zen pasatu zenez: Kristo ez zen hil, modu basatian hil egin zuten.

Torturapean hiltzea heriotza duin eredugarritzat aurkeztea katolikoei ikaragarria da. Izan ere, Sebastianek badaki bere hitzek gaixo terminal fededun askoren erabakia bal-

MIKEL SAIZ

dintza dezaketela. Berak bultzaturik ehunka, milaka lagunak morfina bazterrean utzirik gurutziltzatzea hauta dezaketela. Zainketa aringarriak zokoraturik min ikaragarriak paira ditzaketela haien bizitzaren azken txanpan.

Horren guztiaren jakitun izanagatik ere, artzapezpiku ohiak esan zuena esan zuen. Horren giblean fedearen argiaren kontzepzio itsua dago, erlijioaren ikuspegi dogmatikoa. Erlijio katolikoko dogmak dio bizitza dohain sakratua dela, Jaungoikoak eta soilik Jaungoikoak eman eta ken dezakeena.

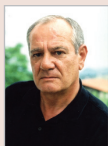
Dogma horren irakurketa literala egiten dute, eta horretan oinarriturik, jo eta su aritzen dira gizarte osoari, herritar katoliko zein ez katolikoei, bizitzaren haien ikuspegi hori inposatu nahian.

Ikuspegi dogmatiko horrek antisorgailuen, abortuaren, zainketa aringarrien, eutanasiaren inguruko debatea baldintzatzen du. Bistan da gai korapilatsuak direla, poliedrikoak, arantzadunak. Baina gutxitan izaten dira haien inguruko eztabaida eraikitzaileak; izan ere, gehien gehienetan ozenen entzuten diren argudioak helburu bakartzat eraistea duten dogmatikoenak dira. Dogmatiko deitu ditut. Zuzenagoa zatekeen integrista deitzea. Harrigarriki, XXI. mendean integristek itzal handia dute gure gizartean. Handia eta iluna, oso iluna. ■

« Torturapean hiltzea heriotza duin
eredugarritzat aurkeztea katolikoei
ikaragarria da. Sebastianek badaki
bere hitzek gaixo terminal
fededun askoren erabakia
baldintza dezaketela »

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Ditugu jada, bozketen emaitzen ajeak. Azken bi mahaien zenbatekoak jakin arte, irabazleak ginen. Zenbaiten urduritasuna, ezinegona, ezkuta ezinezko frustazioa bilakatu zen. Hogeita zortzi bozka eskas hondarre-rako. Gure arteko baikorrenek ere irudikatuko ez luketen emaitza. Asteazkenean zehar bilkura publiko bi izan genituen beste ekintza propagandistakoen artean. Arrakastatsuek denak, PSko hainbaten harridurarako. Ez gintuzten ezagutzen eta beren hitzetan aitortza, harritu ditugu, ez gara jada uste zuten bezain estuak eta gurekoiak. Hain hurbil ikusi garaipena eskutik ihesi joan ondorengo festa ederra izan

Joanak

zen. Baina barealdiz, UMPkoen zerrendako partaide PNBko ezagun berriaren hitz hartzea datorkit gogora: “horiek independentistak dituzue” bota zuen publikoki entzulegoa izutu nahian. Gaztea dugu eta politikara heldu berria, UMPkoen lan zikina beregain hartu duena, herriko botere pikoa oinez baino helikopteroz igo nahi duena. Ezantzak duen prezioarekin eta igogailuaren kontsumoarekin, bide laburra du. Aurrerantzean, UMPkoek bera dute behar zuten abertzalea, zerrendako ikurrina, bihotz- bihotzean eramanen duena ezkatututa ingurukoak kutsatu ez daitezen: *Abelzalea*. Berak esana, gu independentistak. Sei urteren buruan irabaziko dugunak. ■

Zementoari jarriak

I

Porlan, hormigoi edo zementu
izenak ez dira gutxi
azken urtetan neurrigabeko
indarra du erakutsi.
Nahi dudanean ihesi joan,
zuregana ez iritsi:
zeru aldera begiratzen dut,
bestela, begiak itxi.

IV

Enpresariak bere enpresen
alde lanean gartsuki
ta langileak hil bukaeran
soldata nahi du eduki.
Mendi, zelaiak desagerturik
izango ditugu aurki
baina errua noren eskutan
dagoen inork ez daki.

II

Kolore grisak hartu ohi ditu
gure kale eta kanto
oharkabeen berdea zena
bihurtu ohi da hormigoi.
Gure sistemak baimentzen ditu
hainbeste obra erraldoi
gaur egunean ekonomia
hazkundeak du arrazoi.

V

Etxe-auzoei, autobideei,
tren azkar eta abarri
garapenaren ezinbesteko
etiketa zaio jarri.
Bai, azkarrago goaz gaur egun
baina hala ere larri!
Ta etorkizun hobeagorik
ezin dugu iragarri.

III

Egiten ari garena zer den
oso ondo ez dakigu
noizbait, berezko paisaiak guri
kargu hartuko baligu!
Gure begiak bihurtu dira
biderketaren testigu,
metro bakoitzak behin betirako
iragana kentzen digu.

VI

Ez det esan nahi behar duenik
denak berde idiliko
ez det esan nahi eraikuntzetan
ez naizenik ibiliko
natura ez den beste gauzarik
nik ez dudarik begiko
esan nahi nuke zementatua
geratzen dela betiko.

Denboraren makina
Anarkia eta
basektomia Donostian

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Makina bat kontu*

Thesi
Ataun-Zaldibia,
jentilen
bideetatik

ARGIA

e r d i k o k a i e r a

kultura eta aisia

Haserrearen begirada

“Sexuen arteko berdintasuna lortua da jada”. “Emakumeek lehen ukatzen zitzaizkien eskubide guztiak eskuratu dituzte eta aukera berdintasun garaia bizi ditugu Mendebaldeko gizarte aurreratuetan”. Sarri entzuten diren aldarrikapen autokonplaziente horiek, errealitatetik nahi baino urrunago daude, zoritxarrez. Soilik itxurazkoa den eta, paperean idatzia egon arren, praktikara erabat eramaten ez den berdintasunaren “fartsa” amorruez salatzen duen erakusketa da Gasteizko Montehermoson dagoen *Haserrearen begirada*.

Yuri Nagashimaren lan hau ikusgai dago *Haserrearen begirada* erakusketan. Emetasunaren topikoak hautsi nahi ditu egileak bere lanarekin.

Begi amorratuak berdintasun faltsuari

NERE LUJANBIO

Argazkiak: Montehermoso kulturunea

EZ DA KONTU BERRIA artearen historia (ofiziala) gizonen kontua izan dela esatea. Gizonak izan dira jenio handiak, gizonak aukeratu dituzte landu beharreko gaiak, gizonak erabaki dituzte joko-arauak, eta batez ere, gizonak idatzi dute historia. Eta historia horretan apenas ageri da emakumerik, ez sortzaile paperean behintzat. XX. mendeko 60ko hamarkadan mugimendu feminista indartzen hasi zen unetik, ordea, etengabe aldarrikatu izan da artearen historia berrikusteko beharra eta orain arte aintzat hartu ez direnen lana aitortzearen garrantzia. Lan handia egin da bide horretan, baina bada zer eginik oraindik.

Beirazko sabaiaren aurka, amorrur

Duela urtebete pasatxo, ibilbide berri bati ekin zion Gasteizko muinoan dagoen Montehermoso Kulturuneak. Xabier Arakistainek, *Arakisek*, zentroko zuzendari izendatu zuten unetik argi utzi zuen, feminismoa izango zela zentroak landuko zituen ildo kontzeptualen ardatz nagusia. Arte garaikidea hiriarekin eta bizitzarekin lotzeko helburuz, kulturen eta sorkuntzan generoen arteko berdintasuna lantzea izan da Gasteizko zentroak hartu duen bidea, horretarako arte munduak bigarren mailakotzat izan dituen artistak —emakumeak, batez ere— eta gaiak —emakumei lotuak, gehienak— aztertuz eta erakutsiz.

Kathe Burkhardten *Blueballs* koadroa, Liz Taylor aktorean oinarrituta egin zuen serieko ezagunena da.

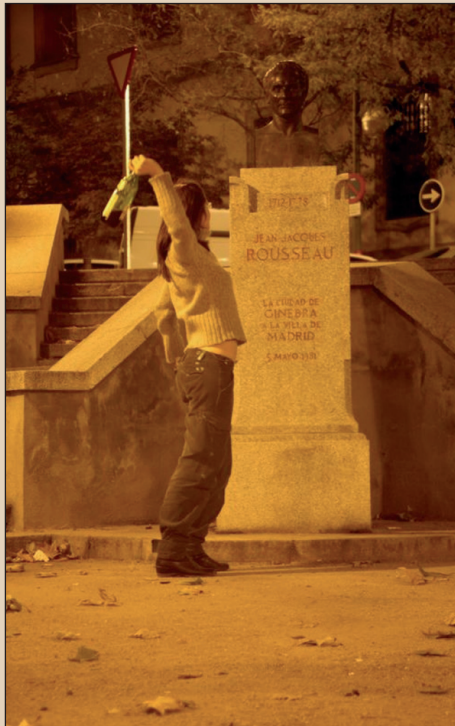
Haserrearen begirada zentroaren helburu eta asmoekin bat datorren proiektua da. Izenburua Amelia Valcarcel filosofoaren *La política de las mujeres* liburutik hartu dute Arakis eta Maura Reilly komisarioek. Hogeita hamar urte ingurura heltzean, lan munduan sartu eta emakume askori profesionalki aurrera egitea eragozten dien “beirazko sabaiaren” aurka talka egiteak sorrarazten duen amorruari, haserrearen begirada izena eman zion Valcarcelek. Erakusketako komisarioek bat egiten dute Valcarcelekin eta egun bizi dugun generoen arteko berdintasun egoera itxurazkoa, faltsua, dela adierazten dute, baita arte munduan ere.

Egoera horren aurrean erreakzionatzeko, kexatzeko, haserretzeko, aldarrikatzeko, hainbat bide biltzen ditu erakusketak. Guztira hamaika herrialdetako hogeit artistak elkartu dira Gasteizen. Guztiak emakumeak dira, eta hori da elkartzen dituen; hori, eta bereziki, emakume izate horren gainean gogoetan aritzea.

Hamaika ikuspegi

Montehermosoko sarrerako patioan bertan, Cristina Lucas andaluziarraren bi bideoak egiten diote harrera ikusleari. Lehenengoan, plaza publiko batean dagoen Rousseau-ren bustoak zaplaztekoak, irainak, makilakadak... izugarritzko egurra jasotzen du. Fanfarre baten musika alaiaren doinuek animaturik, aurretik igarotzen diren emakumeak dira filosofo handia erasotzen dutenak; hori bai, eraso mendekua da. Off-eko ahots batek, bitartean, Rousseau-ren *l'Émile*-ko testu bat errezipitatzen du, emakumea gizonaren mene-ko izateko sortutako bigarren mailako izaki bezala definitzen duen eta jatorrian heziketa-

Cristina Lucasen bideo bateko pasartea. Irudian emakume bat Rousseau-ren bustoari botila botatzear ageri da.

Erakusketaren datuak

Izenburua: *Haserrearen begirada*.
Lekua: Gasteizko Montehermoso Kulturunea.
Noiz arte: maiatzaren 4a arte.
Doako bisita gidatu zerbitzua egunero.

ra bideratua zegoen testua. Horra hor, haserrearen adierazpen simple eta primarioena.

Hemendik aurrera, hainbat gai, baliabide eta ikuspunturekin egingo dugu topo. A. L. Steiner estatu-batuarrak, esaterako, argazki instalazio post-pornografiko gordina eraiki du ur biltegiko erakustareto-
ra garamatzan maldan. Coubert-en *Munduaeren jatorria* koadroa abiapuntutzat hartuta, eta horri erantzunez, aluaren eta emakumearen gorputzaren eta sexualitatearen aldarrikapen gartsua egiten duen irudi zurrunbiloak hartuko gaitu.

Charlotte Schleiffert-ek, berriz, horman itsatsitako marrazkietan, *burkarekin* jantzitako emakumeak, “ohoreari” lotutako delituengatik aurpegia azidoz erre dietenak, ablazioaren gaia, eta abar irudikatu ditu. Andrea Bowersek berriz abortuaren gaiari heldu dio, eta 60ko hamarkadan erabili ziren afixa sorta ipini du horman, baita abortatu ezinak sortzen dituen dramei buruzko bideoa ere. Yurie Nagashimak, emetasunaren topikoak hautsi, eta haurdun tripa harro erakusten duen amagaia-
ren argazkia aurkeztu digu, larruzko txaketa eta kuleroak besterik ez soinean, zigarroa ezpain artean eta ikuslea popatik hartzera bidaliz, desfiozko begiradarekin.

URRUTI

SPORT

PARAPENTE IKASTAROAK
ETA BI LAGUNENTZAKO HEGALDIAK

Jose Maria Soroa 20 ■ 20013 Donostia
Tel/Faxa: 943 27 81 96
e-posta: urruti@urruti.com ■ www.urruti.com

JESUSKOA

Nekazalturismoa

OIKIA AUZOA • ZUMAIA • jesuskoo@jesuskoo.net
www.jesuskoo.net

Txaro Arrazola, Tracey Moffat, Mireia Sallars, Alice Anderson, Itziar Okariz... ikuspuntu ezberdin asko biltzen ditu erakusketak. Eta baliabideak ere hamaika, marrazki sinpleenetatik hasi eta zinema kutsuko ikus-entzunezko lanetaraino. Denetik topatuko dugu erakusketan; badaude lan interesgarriak eta baita axalekoak ere, erabat kontzeptualak direnak eta mezua zuzen-zuzen eta argi-argi helarazten dutenak, estetikoki oso zainduak eta itxura gehiegi zaintzen ez dutenak. Eta badaude erakusketaren izenburuarekin zuzenean bat egiten dutenak, baita lotura askoz ere lausoa goa dutenak ere. Gai zehatz bati buruzko erakusketek sarri artelanaren funtsa mugatu egiten baitute eta horretan kabitutik beharrek, izan litezkeen beste interpretazio interesgarri batzuk antzutu.

Asmo onen arriskuak

Izaera propioa bilatzeko bidean, ez da lan erraza arte zentro baten proiektu kontzeptuala zehaztea. Are gutxiago, zentro horrek aurrez egindako urteetako ibilbidearen memoria gordetzen badu. Montehermosok aurkitu du jorratu nahi duen bidea: kultura, eta arte sor-

kuntza zehazki, ikuspegi feministatik begiratu eta aztertuko dute, beste esparru batzuetan bezala, artean ere berdintasuna bultzatzeko asmoarekin.

Orain arte antolatutako erakusketetan, emakumezkoak izan dira artista gehien gehienak, eta gaia ere horixe izan da, emakumea —eta emakume izatearekin lotutakoak—. Arakisek ohiko arte zirkuitu ofizialetan sarri baztertzen diren sortzaileei eta gaiei protagonismoa eman die, eta eskertzekoa da. Baina arrisku bat ere badu. Aditzera eman dezake emakumeek emakumei buruzko lanak soilik sortzen dituztela, haserrearen begirada hori dela sortzera bultzatzen dituen eta horretaz soilik jarduten dutela. Eta hori errealitatetik urrun dago. Montehermosok abiatu duen bidea interesgarria izan liteke eta beharrezkoa, baina tentuz ibili beharko du asmo onenarekin hasitakoa irauli eta asmo horien beroien kontra eror ez dadin. Helburua ez da arte feministaren gotorleku bat sortzea, emakumeek egindakoa (ere) aztertu, zabaltu eta normalizatzea baizik. ■

Arakisek ohiko arte zirkuitu ofizialetan sarri baztertzen diren sortzaileei eta gaiei protagonismoa eman die, eta eskertzekoa da. Baina arrisku bat ere badu. Aditzera eman dezake emakumeek emakumei buruzko lanak soilik sortzen dituztela

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneako kide ere izango zara

INDEPENDENTZIA
ASTERO IKUSTEN DA

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGO S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitatea: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: **142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria –Gipuzkoa–**

Aukeratu ongietorri oparia

"Kirolaz badakit"
mahai-jolasa

"888 txiste"
liburua

"Txoriak txori"
lamina

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2008ko prezioak

135 € Hego Euskal Herrian
165 € Iparr Euskal Herrian

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Askoren soinu banda, bizi-bizian

Euskal Herriko Sukarrak ia 20 urteren bueltan bizirik jarraitzen du, eta horren erakusle da iaz Durangoko Plateruenan grabatu zuen kontzertu hau: 21 kantu, 70 minututik gora. Euren hastapenetan punk-rockaren eta heavyaren arteko muga gaindiezina lehertu zuten, eta energia, teknika eta gogo handiarekin gazteriaren zati handi bat harrapatzea lortu zuten. Gerora, Mikel Gorosabel *Norton* taldeko gidariaren sormenaren ondorioz, hainbat estilo eta mutur lantzeko gai izan dira, beti dotoreziaz. Lan honetan apur bat denetatik dago: *Kasko gorriak* eta *Nerbixuak* adrenalinerokoak; *Lau teilatu* eta *Hamar urte gartzelan* hunkigarriak; edota atzoko eta gaurko kantu heavy eta punk-rockeroak. EH Sukarra hori guztia delako. Eta funtsean, gutako askorentzat, gure bizitzaren soinu bandaren zati bat ere bai.

Zuzenean
EH Sukarra

BARNE RECORDS

Iraupena: 74'57"
11,50 euro

MIKEL GOROSABEL - EH SUKARRA

«Taldearen lorpen handiena da hasi ginenetako hiruk jarraitzea, eta harremanari eustea»

Erraza izan da aukeraketa? Bigarren diskoko abestirik ez dago, *sui-generis* samarra zelako?

Bai. Hastapenetako batzuk berreskuratu ditugu, eta gaur egun jotzen ditugunei batu dizkiegu. Bi ikusle mota ditugu: hastapenetakoak eta azken urteotan eza-gutu gaituztenak. Bigarren diskoa kanpoan gelditu da, abesti pertsonalak eta luzeak direlako.

Hiru kontzertu grabatu, eta bakararra, Durangokoa, aukuratu duzue...

Santurtziko X-tremekoa, Sestaoko txosnetakoa eta Durangoko Plateruenakoa grabatu genituen, baina kantu guztiak Durangokotik hartu ditugu, soinu eta giro onena izan zuelako.

Hastapenetan punk-rockaren eta heavyaren arteko mugak apurtu zenituzten.

Ni punka entzuten hasi nintzen, eta gerora heavya deskubritu nuen. Lehenengo diskoa oso zuzena zen; eta bigarrenean esperimentatu egin genuen. Gerora, taldearen soinua punk-rockean finkatu genuen. Baina, beti tartekatuta ditugu estiloak, askatasun handiarekin aritu gara rockaren barruan.

Aspaldiko arantza al zen zuzenekoa?

Orain zen unea. Nik Nortonklub daukat, eta kantu berriak egin beharrean pentsatu genuen zuzenekoa egitea. Gainera, erronka ere bazen, eta oso gustura gaude.

Lau teilatu aldarrikatzen jarraitzen duzue?

Bai. Lehenengo diskoan grabatu genuen eta nahiz eta sasoi batean errepertrioritik kanpo izan dugun, gure zuzenekoa egotea bidezkoena da. Bitxia da aspaldiko kantuak berreskuratzean guk ere sentsazioak berreskuratzen ditugula.

Zer du berezia EH Sukarrak hainbeste urte irauteko?

Gauzak egiteko gogoia dugun lagun taldea garelako. Lorpen handiena da hasi ginenetako hiruk jarraitzea, eta harremanari eustea.

Zuen hitz gehienek gaurkotasun handia dute...

Bai, *Argi ibili*, 10 urte gartzelan... Gaur egun gauzak okerrago daude. Lehenengo diskoan hitzak oso zuzenak ziren; eta gerora, Asier Serranorekin pertsonalagoak ziren arren, beti izan dute kritika.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Terra Sigillata

Joxe Austin Arrieta

TXALAPARTA
444 orrialde
20 euro

Oroimen histori-koaren gar biziak

Hitza bahiturik dagoen garaian, hitzarmenaren orde berriro ere armen hitza bultza nahi dela dirudien honetan, geure oroimen historikoa berpizteko beharra sentitu du Joxe Austin Arrietak. Hortik dator *Terra Sigillata* liburua. Historia beti irabazleek idazten badute, idaztea bera garaipen seinaleztat du egileak. Lan horretan, euskaldunon historiaren nondik norakok mugarritzen ahalegindu da Arrieta. Aurreneko ehun orrialdeetan literatura filosofiaren zerbitzura jarri du, eta ondorengo hirurehunetan grina osoz azaldu du Yukatan –“Ez dut ulertzen” jatorrizkoen hizkuntzan– ingu-

ruan Hernan Cortes eta enparauek aurrera eramandako sarraskiak, baita geurean 1936ko gerra garaian gertatuak eta orain arteko hilketak eta torturak. ■

Biraoak. Nafarroan bilduak

Patxi Salaberri Zaratiegi.
Juan Jose Zubiri Lujanbio

PAMIELA
344 orrialde / 21,50 euro

Gure euskara garbiak dituen birao eta madarikazioak

Apaizen eraginez-edo, auskalo, zenbait urtean zabaldua izan da honako kontu irrigarria geurean: alegia, euskara hizkuntza “garbia” genuela. Ez zuela erdarazko mintzairek zituzten hitz zatarretatik bakarra ere. Baina noski, euskara hizkuntza bizia izaki –eta orain baino gehiago, lehen– izan ditu –eta ditu– ezagunari eta lagun hurkoari kalteren bat opa egiteko esaldi ugari. Horren berri eman digute Juan Jose Zubiri Lujanbio eta Patxi Salaberri Zaratiegi euskaltzain nafarrek elkarren artean osatu duten *Biraoak. Nafarroan bilduak* izenburuko ikerketan. Lagun arteko hizkera hori karriketan gero eta gehiago erabiltzeko bildu dituzte Nafarroan erabiltzen diren biraoak, hala nola irain edo madarikazio horiek herriz herri dituzten indargarriak. ■

Neskato baten diamantezko eguna

Pako Aristik hamar urte inguruko irakurleei begira idatzi du *Miren nunca mais!*. Kontakizuneko protagonista, Miren izeneko neskato euskalduna, bere gurasoekin egun batzuk pasatzera doa Galiziako Santiagora. Galtzeko joera du, jaio zenean ere galdu egin zen –orduan errua berea izan ez bazen ere– eta gurasoak beti ari zaizkio esaten kontuz ibiltzeko eta galduz gero nora itzuli behar duen gogoan izateko. Alferrik, baina. Izan ere, Mirenen aitona esana dio inoiz dibertimendurik aurkitzen ez badu, sortzeko berak. Eta horretan ahalegintzen da neskata. Baita Santiagorako bidean ere, eta nola ez, Santiagon bertan. Galduko da, baina galduta dabilela oso jende interesgarria aurkituko du, ikara dezente pasatzea egokitzen bazaio ere. ■

Miren nunca mais!

Pako Aristi

ELKAR
132 orrialde
10,50 euro

Medikuntza museoak gai

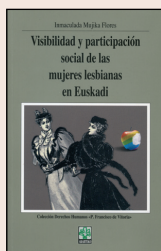
Felip Cid, Bartzelonako Unibertsitate Autonomoko Medikuntzaren Historiako katedraduna eta Museu d'Història de la Medicina de Catalunyaaren sortzailea, kexu da. Gizakiok sendatzeko historian zehar erabili diren tresna eta tramankuluei medikuntzaren historiografiak arreta gutxi jarri diola uste du. Kezka horrek bultzaturik idatzi zuen zientziaren gaineko entziklopedia erraldoia, baita medikuntza gai zuten bi liburuki ere. *Museología médica. Aspectos teóricos y cuestiones prácticas* izena duten bi liburutan, berri, hogeitau urte baino gehiagotan museologo moduan egin duen lanaren laburpena eskaini du. Munduan han-hemen izan diren eta diren medikuntza museoak kontuan hartuta, historian zehar medikuntzarekin lotutako idazkien, tresnen, altzarien eta bestelako ondareen berri ematen du lan honek. ■

Museología médica (1)

Felip Cid

MEDIKUNTZA ETA
ZIENTZIA HISTORIAREN
EUSKAL MUSEOA
354 orrialde

Mujeres lesbianas en Euskadi

Inmaculada Mujika Flores

ARARTEKO
434 orrialde

Lesbiar maitasunak gure artean duen egoera

Ararteko erakundeari funtsezkoa iruditu zitzaion EAEn lesbianek bizi duten benetako egoera ikertuko zuen lan bat egitea. Horixe da Inmaculada Mujika Floresek osatutako *Visibilidad y participación social de las mujeres lesbianas en Euskadi* ikerketak eskaintzen diguna. Gure artean bizi diren lesbianen gaineko isiltasunaren atzean zer gordetzen den adierazten du, Araban, Bizkaian eta Gipuzkoan bizi diren 20 urtetik 62ra bitarte dituzten hemezortzi emakume lesbianek egin dizkien elkarrizketa sako-
nen bidez. Ezberdinak dira maila ekonomikoan —langabe, batzuk; langile xehe, beste

batzuk; bat enpresaria da...—, baita bere aukera sexuala aurrera eramateko duten eran ere. ■

Bost urtetik gorakoentzat osatutako kontakizuna

Joxan Ormazabalek euskaratu duen istorioak gosez dagoen indiar tribu bat eta haiei begira dagoen ilargia ditu protagonista. Renada Mathieuk sortu du, eta Montserrat Cabok marraztu. Letra larriz eta marrazki handiz azaltzen dena haxe da: sabela betetzeko zerbait behar-eta, hor doa indiar tribua ehizaldia egitera. Egun osoa pasa eta ezin ezer harra-patu ordea. Ilargia atera da, eta artean ezer ehizatu gabe jarraitzen dute. Bat-batean, orein bat ikusi, azkonak bota, eta zer ger-tatuko? Haietako bat ilargian sartu-
ta geratu dela. ■

Ilargia lapurtu dute

Renada Mathieu

ELKAR

24 orrialde / 4,75 euro

ANDONI ARENAZA ALBIZUA

«Eliza beti egon da pentsamendu librearen kontra»

Zergatik kristautasunari kritika hau?

Gizakiok pentsamendu abstraktua eta mintzaira ditugu: dagoenaz eta ez dagoenaz pentsa eta hitz egin dezakegu, egotea nahiko genukeenaz... Gizakiak heriotzari dio beldurra, eternitate gosea du, askotan ez ditu bere existentziaren mugak onartu nahi eta “beste aldeaz” sinesteko joera du. Joera hori ez da berez kaltegarria; arazoa sortzen da —historia lekuko— joera horren gainean erlijio antolatu eta hierarkizatuak eraikitzen direnean; “egia absolutuen” jabeak dira eta “egia absolutu horiek” inposatzeko eskubidea dutela pentsatzen dute. Horra hor fanatismo, intolerantzia eta zapalketaren ernamuina. Ezjakintasuna. Eliza beti egon da pentsamendu librearen kontra, artalde analfabetoak hobeto irensten ditu eztabaidatu ezin diren egia sakratuak.

Artalde horren erdia emakumeok osatzen dugu. Nondik dator Elizak emakumea gutxieteko duen joera?

Herri historiko gehientsuenak patriarkalak izan dira, judua ere bai. Kristautasuna judaismoaren adar bat da; judaismoaren liburu sakratua Bibliaren Itun Zaharra da, eta liburu horretan emakumea bigarren mailako pertsona gisa agertzen da: jainkoak Adamen saihesta batetik sortu zuen eta Evak seduzitu zuen Adam sagarra jan zezaten. Aurreko horri kristautasunaren benetako egile intelektuala den Pauloren misoginia gehitu behar diogu, ondorengo filosofo kristau gehientsuenek jarraitu zutena. Elizak bekariak behar ditu, kontzientzia txarra duten menpeko sumisoak manipulatzeko, izutzeko, “salbatzeko”... eta haientzat plazer sexual zikin eta bekatiaren sinbolo nagusia emakumea da.

Kontzientzia txarra duten menpekoak izan beharra

Andoni Arenaza Historia eta Geografian lizentziatua da eta Bilboko Urretxindorra ikastolako filosofia irakaslea. Betidanik erakarrri du erlijioak eta, non bizi garen kontuan hartuta, kristautasunak bereziki. Esaten dutena esateko zertan oinarritzen diren jakin nahian, *Kristautasunari azterketa kritiko bat* liburua osatu du, Bibliatik hasita, jatorrizko bekaketa, Jesus, Ama Birjina, Azken judizioa, infernua, erlijio politeistetan sinismena dutenen aurkako erasoak, Inkisizioa eta abar aztertuz. Baita emakumeen aurka Elizak eraman duen bide suntsitzailea ere. Eta emakumearen egoerarekin lotuta dio, zenbait jende pentsa dezakeela Adam eta Evaren narrazioarena oso argudio ahula dela. Gauza bi nabarmendu nahi ditu egileak: batetik, XX. mendeko hasieran ere, kristau gehienek mundua eta gizakia

Kristautasunari azterketa kritiko bat

Andoni Arenaza Albizua

GAIAK

146 orrialde / 14 euro

Biblia agertzen den bezala sortu zirela sinesten zutela; eta bestetik, XVII. mendean Pierre de Lancre inkisidoreak Lapurdiko 60 emakume sutan erre zituenean, argudio ikaragarri hau erabili zuela: euskaldunek sagardoa edaten zutela; zerez egiten da sagardoa? Evak jan zuen fruituaz. “Benetan barregarria emakume haiek bukaera hura izan ez balute”. ■

egileari galdezka

Ezpalak

JON TORNER

Gregorio Diaz Ereño izango da Altzuzako (Nafarroa) Oteiza museoko zuzendari berria. Egun, Lizarrako (Nafarroa) Gustavo de Maeztu museoko zuzendaria da Diaz Ereño. Oteiza Museoa Fundazioko patronatuaren erabakiz, berak beteko du Pedro Manterolaren lekua.

Juan Izuzkizaren *Paranoiaren hozberoa* (*Nintendorena*) saiakera plazaratu du Pamiela argitaletxeak. Iazko Juan Zelaia Saiakera Saria irabazi zuen liburu horrek. Bestalde, aurtengo ediziorako lanak aurkezteko epea irailaren 30ean amaituko da.

Bestalde, Aitor Arana idazleak *Hilezkorrak* (SM-Ikasmina) liburua plazaratu du. Aranaren lanak Baporea gazte literaturako narrazio saria irabazi zuen iaz.

Joserra Senperena pianista donostiarrak *Dardaren interpretazioa* (Gaztelupeko Hotsak) diskoa kaleratu du. Harkaitz Canok idatzitako izen bereko liburuko poemak ditu ardatz Senperenaren lan berriak. Blues ukituko hamahiru abestik osatzen dute diskoa.

Artea, dantza, musika, zinema...
udaberri loretsua Artiumen

DANI BLANCO

Gasteizko Artium arte garai-kideko zentroak 50 ekitaldi baino gehiago eskainiko ditu udaberrian: Art+Sound musika jaialdia, Gauekoak musika zikloa, Dantza Garai-kideko Zirkuitua, *Erabili aurretik*, *astindu* erakusketaren harira antolatutako

zinema zikloa, tailerrak, Irakurketa kluba... Kultur adierazpide ugarik izango dute euren tartetxea Gasteizko lorategian. Horiez gain, hainbat hitzaldi izango dira Artiumen. Elissie Ansareo (apirilaren 9an), Carmela Garcia (16an) eta Zigor Urrutia (maiatzaren 28an) artistek eta Mariasun Landa idazleak parte hartuko dute mintzaldietan. Bestalde, maiatzaren 18an, Museoen Nazio-arteko Egunean, egitarau berezia eskainiko du arte garai-kideko zentroak. Besteak beste, Modest Mussorgsky konpositore errusiarraren *Pictures at an Exhibition* obran oinarritutako emanaldiaz gozatzeko aukera izango da egun horretan.

Zeruak Bartzelona bonbardatu zuen

JESUS GARAY zuzendariak (Santander, 1949) Bartzelonako bonbardaketaz egin duen *Mirant al cel* filma Euskal Herrian ikusgai da jada. 1938ko martxoaren 16, 17 eta 18an –Gernika bonbardatu eta ia urtebetera– hegazkin italiarrek etengabe jipoitu zuten Kataluniako hiriburua. 1.300 lagun hil zituzten italiarrek jaurtitako bonbek. Fermin Muguruza musikari irundarrak sortu du filmerako musika, eta efektu bereziak Gasteizko Silverspace enpresak egin ditu. Paolo Ferrari eta Gabriela Flores dira protagonista nagusiak.

Gari Garaialde argazkilariak *Xirikan*: «Argazki hutsaren bitartez manipulatzeko ezinezkoa da, argazki soil batek sekula ez baitu informaziorik emango. Ez da hizkuntza oso bat. Argazkiak gertaera baten kontatzearekin zerikusia duen momentuan sor daiteke manipulazioa. Informazioa duenean helburu. Hamar lagun besterik ez zeuden une batean, adibidez, laukiratzearen bitartez hiru besterik ez daudela edo jende multzo izugarri bat dagoela aditzera eman badigu, hor manipulazioa dago. Horretarako ez dugu Photoshoparen beharrik. Hala ere, honako hau da amorru gehien ematen didan eta gaur egun oso zabaldua dagoen kontu bat: jarri zaitez honetan ariko bazina bezala... klik!».

Iñaki Murua Bertsozale Elkarteko lehendakariak *Berrian*: «Transmisioak garrantzi handia du. Transmisioaren alorra administrazioak eta hezkuntzak bete beharrekoa da. Guri, elkarte gisa, ez zaigu interesatzen bertsolari gazteak hezkuntzako langile bihurtzea; gehiago interesatzen zaigu kulturari dinamismoa eta bizia emateko sortzaile paperetik alantzean ibiliz gauza berriak eskaintzeko egoeran jartzea

gazte horiek (...) Pertsonaren izaera aberasteko, psikologia sendotzeko, bizitzaren aurrean mundua eta bizitza beste begi batzuekin ikusteko aukera ematen du bertsolaritzak».

Felipe Juaristi idazleak *Beterriko Liburua* aldizkarian: «Gaurko literaturaren arazorik handiena idazle oso onak egon arren, idazle asko egotea eta denentzat irakurlerik ez egotea da. Garai batean lana nekezago egiten zen. Orain dirua dago tartean, errekonozimendua ere badago (...) Nik marjinatua sentitzearen samina sumatzen dut eta ez dago soluziorik. Nire buruari askotan esaten diot ni ez nintzela ofizio honetan aberasteko edo famatua egiteko sartu. Idaztea eta batez ere, euskaraz idaztea gustatzen zaidalako baizik».

Iratxe Esnaola informatika ingeniariak *Garan*: «Badi-rudi Interneteko sarean sarean bizitza ez birtualean ditugun mugak gainditzen direla. Eta hori, erabiltzaileek erakutsitako jarrera gero eta nabarmenagoa da. Ia denok entzun izan dugu emailak irakurri egiten dituztela. Eta, halere, edozer idazten dugu horietan. Kontzienteki edo ez».

Abarrak

MIKEL GARCIA

Zorionak, Kong

King Kong. AEB, 1933. Zuzendariak: Merian C. Cooper, Ernest C. Schoedsack. Aktoreak: Fay Wray, Robert Armstrong, Bruce Cabot, Frank Reicher. 104 min.

"Eta orduan, piztiak ederraren aurpegia begiratu zuen. Eta bere eskuek hiltzeari utzi zioten. Egun hartatik aurrera, heriotzara kondenatu zuen bere burua", dio *King Kong* film originalaren hasierako erreferentzia arabiarak. Kong erregea, ordea, ez da hil. Aitzitik, martxoan 75 urte bete berri ditu eta jubilaziotik urrun da oraindik: 1933an Manhattango Radio City Music Hallen estreinatu zutenetik, zinematografiaren historiako piztiarik ezagun eta maitagarrienetakoa komiki, marrazki bizidun, telesail, bideojoko, panpina eta beste makina bat gauza bilakatu dute. Filmaren *remake* ugari ere egin dituzte: *Godzilla* beldurgarriaren aurka borrokan jarri zuen Ishiro Honda japoniarra eta 2005ean efektu bereziz betetako azken bertsioa kaleratu zuen Peter Jacksonek.

Horren guztiaren gainera, kultura garaikideko ikonoa da *King Kong*. Emakume ederrarekin maitemindu zen munstro bakartia; gizakiek bere bizilekutik atera eta hiritar kuriosoentzako ikuskizun bihurtu nahi izan zutena; Manhattango ingurune arrotzean zoratutako zenean, Empire State fatatua akabatu zuten tximinoa.

Interpretazio franko egin izan dizkiote istorioari: batzuen arabera, naturari eragiten dizkiogun ekintzak gizakion kontra jartzen direla azpimarratzen du filmak; besteen esanetan, inposatutako arauen aurkako oihu aske eta borrokalaria da *King Kong*. Kolonialismoa, arrazismoa edo sexismoa bezalako gaiak ere ukitzen ditu pelikulak. Zeinek daki, AEBetako Depresio garaian, arazoez ahazteko ihesbide atsegina izateko asmoa baino ez zuen izango agian. Kontuak kontu, une hartarako aurrerakoiak ziren efektu berezietan gain, irudi liriko eta indartsuak utzi dizkigu 1933ko pelikula honek. Garaiko eraikinik altuena konkistatu ostean zutela jausten den munstroaren imajina gogoangarria da.

Hain juxtu, New York zinemarako eszenatoki oso interesgarria izan zitekeela deskubritzen lehenetarikoa izan zen *King Kong* eta horregatik Garezurraren Irlako izaki erraldoiari estimu berezia diote New Yorkeko biztanleek. Hiri horretan, urteurrena ospatzeko Fay Wray ederraren oihuak imitatzeke garrasi lehiaketa antolatuta zuten eta film originala proiektatu. Dударik gabe, pelikula klasiko hau ikusteko aitzakia ezin hobea izan daiteke urtemuga.

gaztelupeko
HOTSAK

Errabal 23
20590 SORALUZE
Tel: +34 943 753016
Fax: +34 943 750139
gaztelupeko@hotsak.com
www.hotsak.com

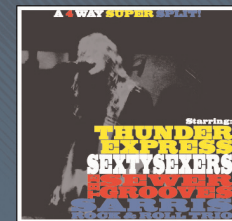
WWW.
HOTSAK.
COM

KARELEAN
56. Gelatik

MORAU TA AGOTAK
Kalamidadia

THUNDERS EXPRESS / SIXTYSEXERS
SEWERGROOVES / SARRIS ROCK & ROLL TRIO
A 4 Split EP" | 10"

JOSERRA SENPERENA
Dardaren interpretazioa

GAINSBURG
GAINBEGIRATUZ

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
GORKA AZKARATE

Ataun-Zaldibia (Gipuzkoa)

Jentilen bideetatik

Ataunek konta ezin ahala altxor gordetzen du bere baitan. Aralarko Parke Naturalean kokatua, mendi txango ezberdinak egiteko aukera paregabea eskaintzen du. Horrez gain, aztarnategi historiko garrantzitsua aurkitu daiteke bere mugen barruan. Besteak beste, Joxe Migel Barandiaran maisu handiaren jaiolekua izan da Ataun. Jarraian aurkezten dugun txangoak denboran atzera eginez historiaurrean murgiltzeko aukera eskainiko digu.

Ataungo herri-gune nagusitzat hartzen den San Martin auzoan (204 m) hasi eta bukatuko dugu txango eder hau. Gipuzkoako herririk luzeena da Ataun, eta auzo ugari dituen arren, biztanleak San Martin, San Gregorio eta Aian biltzen dira nagusiki. Lizarrustiko mendaterantz doan errepidea hartu eta Urkillagako lepoa gaindituz Aia auzora heltzen den errepidea hartuko dugu berehala, GR-20 (Aralarko bira) ibilbideko margo ikur zuri-

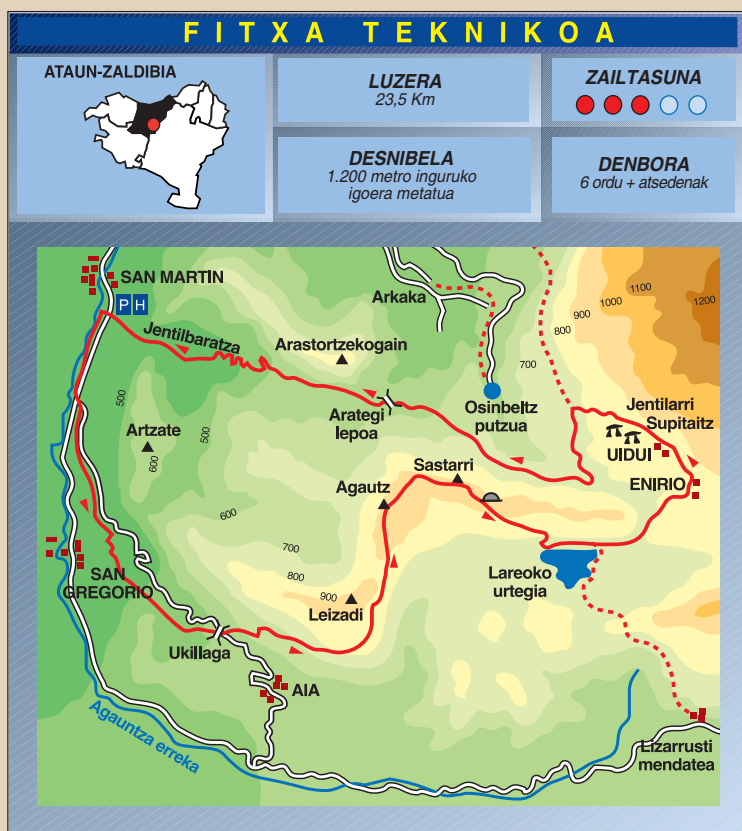
gorrieti segika. Bigarren mailako errepide hori utzi eta haren eskuinetik abiatzen den bidexka batetik osatuko dugu Urkillagarainokoa, malda gogorrik gainditu beharrik gabe baina eten-gabeko igoeran.

Urkillagako lepora (513 m) iristeak atsedeen txikia egitera gonbidatuko gaitu ezinbestean. Aia auzoa gertu sumatuko dugu, lepoaren bestaldean. Inguruaren edertasuna ikaragarria da. GR-20 xenda nagusia utzi eta haren

anaia txikiari jarraituz (GR-20.1), Leizadiko malkarrari egingo diogu aurre, txango osoko malda gogorrenari. Sigisaga, garaiera irabazten joango gatzazkio mendiari, eta Leizadiko gailurra bera eskuineko aldetik saihestuz (aukerako igoera) Agautzko (974 m) gailurrera helduko gara, Goierriko zati handi baten eta Aralarko eremu garaienaren ikuspegi paregabeaz gozatzuz. Ahalik eta garaiera gutxien galduz, Erremedioko belar-soraa inguratu eta,

Agautz gailurretik ikuspegia. Atzean Aizkorri, Gorbeia, Anboto eta Oiz nabarmentzen dira.

Jentilarriko trikuharria.

Lareoko urtegiara jaisten den bide nagusia une batez utziz, Sastarriko haitzetara joko dugu, gailurrera heldu garela esango digun gutunontzi ezku-tuaren bila (996 m).

Xenda nagusia berreskuratu eta beherantz joango gara, Lareoko urte-girantz. Metro batzuk aurrerago, ordea, modu nabarmenean margotu-riko harri batean Sastarriko kobara doan bidegurutzea hautemango dugu. Merezi du bisitatzea. Minutu gutxitan helduko gara basoan ezkutaturik dagoen kobara. Barnera sartzeko aukera ere badago, baina arretaz ibili. Behin koban sarturik, aukera bi izango ditugu: eskuinaldeko osin edo laku-txoia ikustea edo ezkerreko zirriztuak miatzen saiatzea. Espeleologia saiakera amaitutzat emandakoan, bide nagu-

Osinberdeko iturburua.

sira itzuli eta zailtasun handirik gabe, Lareoko urtegiaren ertzera helduko gara, jaitsiera lasaian.

Lareoko urtegia inguratzen duen baso pista jarraituz, Baiarrateko igarobide garrantzitsura helduko gara, Enirioko saroirra eramango gaituena. Igaratzara zuzen abiatzen den bidea utzi eta Uiduiko saroirra joko dugu, Supitaitzeko zutarriaren eta Jentilarriko trikuharri ezagunaren bila. Trikuharri ugari bistartzeko aukera ematen duen bide nagusi hau jarraituko bagenu, Zaldibiako Olakosaira helduko ginatke, baina Ataun San Martinera itzul-tzea da gure asmoa, eta halaxe egingo dugu. Horrela, Arategi lepoa igaro eta Intxustin barrena Eniriora doan baso pista hartuko dugu, Sastarriren oinean bertan, eta kontrako noran-

tzan, Eniriotik Ataunera artekoa egingo dugu, Intzartzuko haitzen azpitik igaroz, eta txangoa Jentilbaratzako igarobide ikusgarrian barrena amaituz.

Osinberde

Osinberdeko iturburuak (Zaldibia), dauka emari hidrologiko handienaren errekorra Gipuzkoan: segundoko 600 litro euri gehien egiten duen urte sasoiaren, eta 15 litro inguru sasoi lehorrerenean. XIX. mende amaieran, ubide sare garrantzitsua eraiki zen Amondarain-Aralar gainean, eta bestalde, bi zentral ere eraiki dira uraren emariaren indarra baliatzeko. Osinberdeko putzua zokogune ezkutu batean gorderik dago, baina iristeko erraza da. Zaldibiatik autoz heldu daiteke Arkakara eta handik abiatuz ordu laurden inguru beharko dugu putzura heltzeko. Bidean, ubide sarearen arrastoak ikusteko aukera dago.

Bestalde, orain gutxi ireki ditu ateak Arkakako uraren interpretazio zentroak. XX. mende hasierako zentral hidraulikoaren goiko solairuan egokitu dute interpretazio gunea, eta horrez gain, Zaldibia herri-gunea eta lakua lotzen dituen bideak eta lakuko arrantza eskolak berak osatzen dute zentroa. ■

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Skywater, euri urari etekina ateratzen

SKYWATER ENPRESAK aterabide profesional desberdinak proposatzen ditu euri ura industrietan eta ur-kontsumo handiko guneetan —garaje, garbiketagune eta abarretan— erabili ahal izateko.

Ur edangarria gero eta eskasagoa eta gero eta garestiagoa da; horregatik Skywater enpresaren sortzaile Willy Rohdmannek ideia sinple bezain baliagarria eduki du: elikadura ez beste zereginetarako —garbiketa, industria, nekazaritza...—, euri ura erabiltzea ur edangarriaren orde.

Dirutan eta denboran inbertsio handiak egin behar izan dira, baina Skywater-ek eskaintza zabala du euri

Ur edangarri premiari aurre egiteko euria baliatzen du Skywater-ek.

O s a s u n a

JABIER AGIRRE

Bizkarreko minari aurre egiteko aholkuak

IKERKETA ETA DATU EPIDEMIOLOGIKOEN egiaztatzen duten bezala, bizkarreko minak gehiago erasaten die emakumeei. Min hori gero eta goizago hasten da eta hori da gaur egungo daturik kezkarrienetakoa. Ume eta gazteen %70ak bizkarreko mina izaten du 16 urte egin aurretik. Jarrera eta altzari desegokiak, gehiegizko kiloak, (etxeko) lan pisu eta astunak, kirol-lesioak, estresa eta sedentariismoa izango lirateke mina aurreratzearen arrazoi nagusiak, bizkarrean kontrakturak edo patologia larriagoak eragingo lituzketenak.

Hona oso baliagarriak izan daitezkeen aholku batzuk:

✓ Esertzerakoan, bizkarra aulkiaren kontra jarri. Bizkarrak atzerantz joan behar du, goitik behera "luzatuz" baina gehiegi zutitu gabe, eta enborrak ipur-masailen gainean eserita egon behar du.

✓ Zutitzeko, burua aurrerantz eta gorantz eraman. Mugimendu horretan buruak gidatu behar du gorputz osoa.

Igeriketa kirol egokia da bizkarreko minak saihesteko.

✓ Zutik, gorputz osoaren jarrerari hiru puntutan eutsi beharko genioke: orpoan batetik, eta behatz lodiko eta behatz txikiko metatartso-hezurretan, bestetik.

✓ Oinez ibiltzean, burua eta soina zutik eduki, eta saiatu pausoak simetrikoak izan daitezen.

✓ Ahal izanez gero albo batera begira eta jarrera fetalean egin lo. Ohea txiki samarra izatea komeni da, eta somierra edo koltxoia, berriz, (oso) gogorak izan daitezela, edo bestela, bigunegiak.

✓ Erosketak egiterakoan, erosketa-orga bultzaka eraman, ez arrastaka. Eta lurretik zerbait jasotzeko, belaunak eta aldakak tolestu. Beti bizkarra zuzen edukiz jaso behar dira pisuak.

Ariketa fisikoa da, bestetik, bizkarreko minei aurre hartu eta konponbidea jartzeko oinarria. Kirola egiten dutenek pertsona sedentarioek baino dentsitate handiagoa dute hezurretan, eta baita muskulatura handiagoa ere —horrek bizkarra babesten du—. Ariketa fisikoan artean igeriketa da gomendagarriena, bizkar-estiloa batez ere.

ura baliatzeko. Teilatuetan instalatutako tutue-
ria-sistema batek ura jaso eta iragazten du, era
horretan kutsatzaileak eta ez-purutasunak ken-
duz. Jasotako ura lur azpian dagoen edukiontzi
batean gordetzen da, eta ondoren, banaketari
ekiten zaio. Askotan, hiriak duen horniketa sis-
tema bera erabiltzen da ura banatu ahal izateko,
eta edateko ur premia dagoenean izpi ultramo-
reen bidez esteriliza daiteke euritik jasotakoa. ■

KUTSADURA

Itsasoa garbitzeko ontzi berria

ECOCEANE FRANTZIAR ENPRESAK *Catamar*
ontziaren eraikuntza iragarri berri du. Ontzi
horrek 100 metro kubiko hidrokarburo bildu
ditzake orduro itsasoan, hau da, *Erika* petrolio-
ontziak isuritakoa pare bat astean bilduko luke.
Petrolio batzeko sistema ez da kimikoa, fisi-
koa baizik: ur zikina turbina batek xurgatzen
du eta ontziaren erdira eramane. Bertan dekan-
tatzaile batek ura eta petrolio bereizi eta ura
itsasora itzultzen duen bitartean, petrolio
ontziaren atzean dauden biltegi flotagarri
batzuetan pilatzen da. *Catamar* proba fasean
dago oraindik, eta espero da udan erabat era-
ginkorra izatea. ■

Ecoceane enpresako garbiketa-ontzietako bat.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Paradisua

PARADISUA, hauxe zen aurreagoko alean gurbitzaz argitaratutako-
aren izenburua eta honoko honenarekin nahasian joan zitzazuna.
Beraz, lehengoaren izena jarri diot honi, Paradisua, oraingoarena,
Kirten gogortxoa, hark bai zeraman.

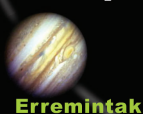
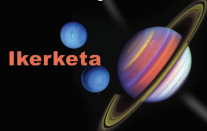
Gurbitzaren fruituak nola alkohola sortzen duen eta euria ari
badu areago, gurbitzirakoa ez da azarorako asmo txarrena: baso
berezi horietan ugari izan ohi den tripaki, ziza hori, ontto eta abar
mozkorralditxoaz bat biltzea. Paradisuan bizi da hemen gurbitz;
ea geroni non bizi garen noiz jabetzen garen... Antzeko paradisua
du hemen gogortxoak (*Viburnum tinus*), antzekoa baina ez bera.
Gurbitz atlantikoari begira, egiaz Karibera begira bizi den eran,
gogortxoak urak Mediterraneo aldera isurtzen dituzten lur beroak
nahiago. Marmaratila (*Viburnum lantana*) eta gaukarraren (*Vibur-
num opulus*) familiakoa da gogortxoa, eta geurean harrapatua
duen hedadura izanda, zaila egiten zait gaztelarazkoaren itzultze
penagarria den izen hau soilik duela sinestatzea; gogortxoari
durillo deitzen diote gaztelaniaz. Nafarroaren mugako Huescako
mendietan, *betatana* deitzen omen diote. Askoz gertuagokoa
sentitzen dut izen hori "gogortxo" itzulpen gogorra baino.

Betatana edo gogortxoari pipa-kirtena ere deitzen zaio. Zura
gogorra eta ahokoaren eta tabakoarenaren su-artean izateko
egokia, nonbait. Gogor izate hori dela-eta, orkoietarako eta pipa-
kirtenetarako ere erabiltzen diren zuhandorrekin (*Cornus* gene-
roa) nahasi izan dira, baita zuhandor deitu ere. Genero horretako
jendearen gisan erreka ondo, txara eta sastrakadiak ditu plaza,
baina estrada bazter, penditz eta sail arteko hesietan ere bertan
gozo egiten du. Zur gogorra-eta, zurgin eta ebanista finenen
eskuek makina bat inkrustazio eta marketeria apainduratan erabilia.
Hortentsiak bezala, intsektuak erakartzeko bereziki eraldatuak
ditu lore multzoetan ertzetakoak. Auzolan ederra, erdikoetara
intsektu gehiago etorri arazteko kanpoko aldekoek beren burua
antzutzen dute. Erdiko lore horiek emango dituzten baiak edo koxko-
rrak pozoidunak dira, ez gurbitzarenak bezala alderakargatzeko, ez,
asmo txarrez baizik. Mediterrane-
oko berezko landaredi originaleko
espezie garrantzizkoenetakoa dela diote. Pipaongo Semendian
eta Apellanizko Atxarten haitz artean ale ederrik topatuko duzu.

Gogortxoak, *Viburnum tinus*.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Anarkia eta basektomia Donostian

GRAZ, AUSTRIA, 1928. Hermann Knaus doktoreak (1892-1970) Kyusaku Ogino ginekologo japoniarrak lau urte lehenago aurkitutako metodo antisorgailu naturala perfektionatu zuen, Grazeko Unibertsitateko ospitalean burututako ikerketen ondorioz. Metodoa japoniarraren izenaz ezagunagoa bada ere, Ogino-Knaus edo Knaus-Ogino metodoa ere esaten zaio, austriarraren ekarpenaren omenez. Metodoa hilekoaren zikloaren egunak kontatzean datza, egun emankorrrak zein diren jakin eta haurdunaldia saihesteko; modurik zorrotzean jarraituta ere, metodoak gehienez %80ko fidagarritasuna baino ez du.

Fidagarritasun altuagoaren bila-edo, Knaus basektomia metodoa aurkeztu zuen 1934an. Baina ez zuen hura garatzeko aukerarik izan, anarkista izanik, Hitlerrek hauteskundeak irabazita, nazien jazarpena hasi baitzen.

Jaioterriak ihesi, Knaus Donostiara iritsi zen, eta bertako anarkistek CNT sindikatuko egoitzaren ateak zabaldu zituzten. 1935eko apirilean zabaldu zituen ateak CNTko Donostiako egoitza berriak, Larramendi kaleko 11.ean. Bertan zegoen, besteak beste *Crisol* astekari anarkistaren erredakzioa. Eta ebakuntza-gela ere egokitu zuten egoitzako mahai baten gainean: Hermann Knaus basektomiak egiten hasi zen.

ZERUKO ARGIAko 1979ko otsailaren 11ko zenbakian, gorabehera horiek guztiak kontatu zizkien

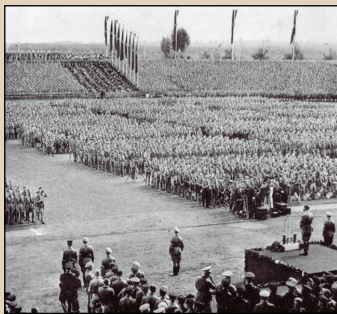
Manuel Chiapuso CNTko kideak Txema Larrea eta Elixabete Garmendiari: “Donostian guk egiten genituen gauzak kontatzen ditudanean, jendea, frantzesek esaten duten bezala, ‘baba’ geratzen da, aho zabalik. Gu berrogeita hamar urte aurreratuak geunden gauza askotan. Ez bakarrik ekologian baizik adibidez sesual mailan. Guk, sindikatoetako mahaietan, basektomia egin diegu seme-alaba asko zuten eta gehiago nahi ez zuten

gurasoei. Eta ez ditu edonork egin ez basektomia hoiek, Knaus doktoreak berberak –Ogino-Knaus metodoa– egiten zituen. Nazietatik ihes egin behar izan zuen eta hemen, Donostian, lan hori egiten ihardun zuen. CNTko bos-

tehun bikote egon ziren orduan sistema hori hartu zutenak zer ondorio izaten zituen jakiteko, oraindik ez baitzekiten zientifikoki edo estadistikoki; bederatzik hilabete ondoren 496k positibo eman zuten eta 4ek negatibo, ikusten denez gehiegi emozionatu ziren lau bikote hoiek”. Aurrerago Uliako hondartza “salba-jeetan” nudismoa egiten zutela ere kontatzen du Chipausok.

Baina garrantzitsua zera da, ordura arte ez zela basektomiaren halako probarik inoiz egin. Munduan lehena izan zen Hermann Knaus burututako esperientzia

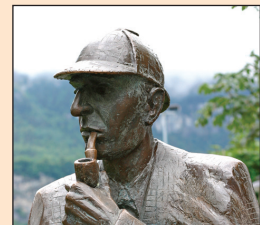
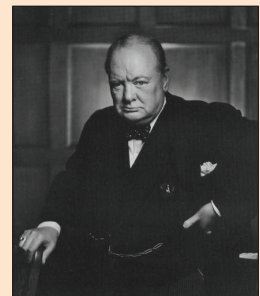
–eta Isaac Puente mediku anarkistak emaitzekin egindako azterketa estatistikoa–. %99etik gorako fidagarritasuna lortu zuten. ■

Goiko argazkian, nazien kontzentrazioa Nurembergen, 1934an; Knaus, anarkista izanik jaioterria utzi zuen nazien jazarpenetik ihesi. Behean, CNTko afixa; Knaus Donostiako CNTren egoitzan jardun zuen basektomiak egiten.

ARRASTOAK

BRITAINIA HANDIKO gazteek ezer gutxi dakite beren herrialdeko historiari buruz. Hala ere diote behintzat bertako telebista kate batek 3.000 gazteri galdetuz egin berri duen inkestaren emaitza kaxkarrek. 20 urtera arteko britainiarren %58k uste du Sherlock Holmes fikziozko pertsonaia ezaguna –batzuentzat behinik behin– benetan existitu zela. Rikardo Lehoi Bihotz Inglaterrako errege izan zen 1189tik 1199ra; bada, %47k mitoa besterik ez dela uste dute. Baina harrigarriena, beharbada, Winston Churchill lehen ministroarena da: %23rentzat fikziozko pertsonaia da. Sherlock Holmesek argizteko moduko kasua, zinez.

Winston Churchill (goian) ez zen benetan existitu gazte ingelesen laurden baten ustez. Sherlock Holmes (behean), aldiz, pertsona erreala izan zela uste dute gehienek.

EL BOMBARDEO GERNIKA BONBARDAKETA

NOVEDADEA

DVD 1 "Gernika, bonbardaketa"

DVD 2 "Gernikako Picasso"

CD 3 "1937-2007. Gernika.
Multimedia berezia"

29,95€

ARGIAren
harpidedunek
%15eko deskontua

ESKAERAK
943 36 72 85

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

GAS MOTA * IZENA		SUBSTANTZIA KOLORATZAI- LE IZOTZ, JELA		ZAKAR, TRAUSKIL			KOSTU BIZILEKU FINKORIK EZ DUENA		JUDAS ... APOSTOLUA AZOKA		MITOLOGIAKO PERTSONALAK GIPUZKOAKO MENDATEA	
TOKI GIZONEZKO IZENA							* ABIZENA PERRETXI- KOA					
NITROGENOA ALEMANIAKO HIRIA		ZINTZILIKATU OINAZEALDI			BAKARRIK ORGA	ZUREZKO HESI SOTIL, POLIT			JUANTXO ... PILOTARI DONOSTIARRA JAI EGIN			
				ISKANBILA OTARRE MOTA						AURREZKI KUTXA ERDIKAK		
JOKALDI MAKURRA	INFIN., ETORRI METAL PREZIATUA					AZKAR, BEREHALA EMAKUME IZENA						URDURI, LARRI
								LIBRAGARRIA HAIZEAREN JAINKO GREKOA				
RADIOAREN SINBOLOA SANDIA, BERENDIA ...		ZAURIEN LIKIDO HORINKA AIENE ERDIAN							ERREPIKATUZ, IKARA SAILBURUOR- DE (LABUR- DURA)			
					ONARTU KRIPTONA- REN SINBOLOA						BOROA MODU ATZIZ- KIA	
EDERTO GAINONTZE- KO						KARKABA KILOA						
									Ogi SALTZAILE			

Gizonei buruzko bost aholku

1. Garrantzitsua da hartuko duzun gizonak etxeko lanetan laguntzea.
2. Garrantzitsua da hartuko duzun gizonak zuri barre eginaraztea.
3. Garrantzitsua da hartuko duzun gizonak gezurrik ez esatea eta zuri konfiantza ematea.
4. Garrantzitsua da hartuko duzun gizona ona izatea ohean eta beti-prest egotea.
5. Eta oso garrantzitsua da lau gizon horiek elkar ez ezagutzea.

Soluzioa

B	J	T	J	B	N	J	U	U	G	A	I	N
P	L	E	A	E	S	K	R	Z	O	A	R	E
I	O	G	I	M	E	G	I	B	A	L	A	K
T	E	D	M	E	S	I	K	O	A	K		
A	D	A	M									
L												

«Miarritzerako gure proiektua ezker alternatiba eraikitzea da»

Miarritze, 1956. Errienta edo maisua da Bidarteko eskola publikoan. ABko kidea. Herri Taldeak, EMAn eta Miarritzeko Abertzale Taldean (MAT) aritu zen behiala. Miarritze Bestelakoa taldean aritu zen hamar urtez Herriko Etxean. Azken legealdian kanpo geratu zen eta berriz ere hautetsi da Elkartu-Biarritz Citoyen Solidaire ezkerreko zerrendaren izenean. Ezkerreko eta abertzaletzat du bere burua. Ez erdi eta erdi, nahasia baizik.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Gaizka Iroz

Hendaiako Aberri Eguna ukan dugu elkarrizketaren abiapuntu Peio Claverie-rekin: “Lehen aldiz ene bizitzan ez dut parte hartu. Iparraldeak ez du lekuri ukan. Ez dut Aberri Eguna errefusatu nahi, baina bere antolaketa ez dut egoki atzeman”.

Ezkerreko izaera aldarrikatu ohi duzu. Nola ikusten duzu ezkerria Frantzian?

Frantziako ezkerrek legitimitatea eta sinesgarritasuna galdu ditu boterearen konkistan ari delako. Konparazione, Miarritzen, gure taldeak sostengu handia ukan du PSk ezkertiarren konfiantza galdu duelako. Gure zerrendan auzo lanetan aritutako miarritzarrak daude, eta oro har, hiriko gizarte lane-

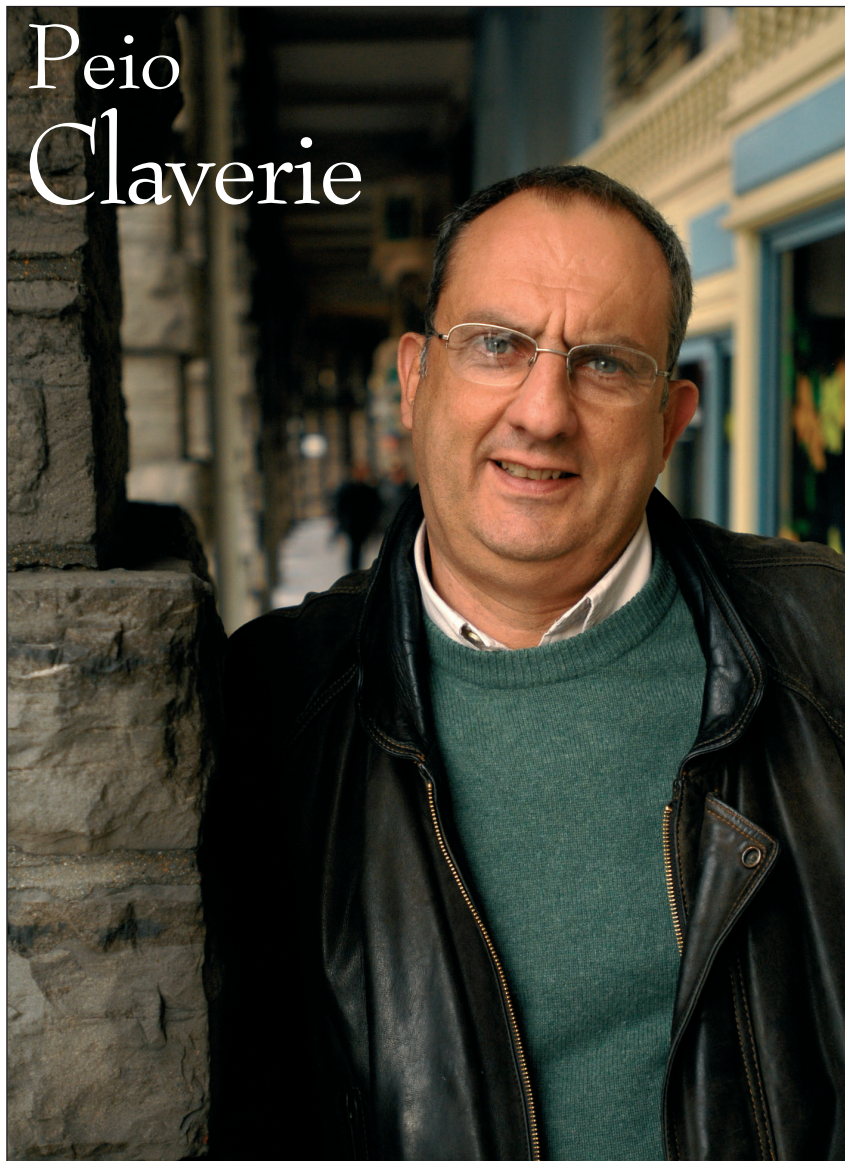
tan engaiatuak. Ezkerrek ez du eremu hau aski landu. Ezkerreko abertzaleok irabazteko esparru zabala daukagu oraino ere, ezker frantsesak bereganatzen ez dituen bozak eskura ditzakegu.

Duela hamasei urte sartu zinen Miarritzeko Udalean. Hautetsi zara berriz. Egi-guzu zure ibilbidearen bilan gisako bat.

1989an, lehen aldikoz, abertzaleok Miarritze Bestelakoa taldea antolatu genuen, bi hautetsi erdietsi genituen. Krisia izan zen Herriko Etxean aurrekontuak ez zirelako onartu eta gobernamendua blokeatu zen. Bozak izan ziren berriz ere, eta Didier Borotrak –zentristerik, abertzaleek, berdeek eta ezkerrek osatutako zerrendak– Bernard Marie eskuindarra garaitu zuen. Abertzaleok bigarren itzulian sartu ginen Borotraren zerrendan hala ere. Hamar urtez hautetsi izan nintzen. 2000 urtean, aldiz, Borotrak bere burua ahul sentitu zuen eta Max Brisson (eskuindarra) bere zerrendan sartuz RPR alderdia hautsi zuen. UMP eta Jean-Benoit Saint-Cricq egungo hautagaia neutralizatu zituen nolabait.

2000n ordean, zuk ez zenuen parte hartu abertzaleen taldean.

Hori da. Ez naiz eskuinarekin gobernatzeko ados, eskuinaren baloreak ez baitira nireak. Abertzale mugimenduentzat urrats hura huts politiko iruditu zitzaidan, oso kaltegarria. Miarritze Bestelakoa utzi nuen, baina bere aurka jo gabe. Orduan plazaratu ziren Jakes Abeberri eta bion arteko desberdintasunak. Abeberrik “abertzaleok erakutsi behar dugu kapable garela gobernatzeko” erran ohi du. Nik, aldiz, “ezker ikuspegitik ezin dela zernahi onartu” diot, bide horrek kostu bat duela. Azken urtetan arlo sozialean aritu naiz.

Peio Claverie

Eta berriz ere itzuli zara udal politikara. Anartean kalapitak ukan ditugu gure artean. Iragan uztailean, Abeberriren taldekideek –berak ez zuen jakin, eri baitzen– berekin itzultzea galdatu zidaten. Nik hiru baldintza ezarri nituen. Bat: lehen itzulian geure zerrenda eta egitaraua ukaitea. Bi: taldea gaztetzea. Hiru: gure lanaren ardatz nagusia eta argi gorria garapen iraunkorra izatea. Urria heldu zen, Abeberri sendatu zen eta Peio ez zela abertzaleen zerrendan izanen erabaki zuten.

Herriko Etxean zaude berriz ere.

Azaroan Abeberriren taldeak baldintza horiek ez zituela eztabaidatu ere nahi ikusirik, neure zerrenda muntatzen hasi nintzen, ezkerreko markarekin betiere. Nire proiektu politikoan ezkerrearen ezaugarriak funtsezkoak dira betidanik. Ezkerreko jendeak irabazi behar ditugu horretarako. Nahiz ni abertzalea izan, pertsona horiek onartu dute nirekin batean aritzea. Ez da irabazi pertsonala, gizarte eredu bat ezkerretik irabaztea baizik, euskal eta frantses ezkerre lotuko dituen. Mitterranden garaitik ezkerreko abertzaleok ez gara frantses ezkertiarrekin mintzatu.

Bozen %14,6 eskuratu du zeuen taldeak, bi hautetsi zarete. Nola ikusten duzu legealdia?

Zaila da oposizio lana egitea gure udal sistemarengatik, banaketa ez da batere justua. Borotraren zerrendak 5.000 bozeekin hogeita bederatzia hautetsi ditu eta oposizioak –eskuinak, PSk eta guk– 7.000 bozeekin hamar hautetsi ditugu. Beraz...

Zuek 1.700 boz bildu dituzue alta, ia PSk adina boz eta hautetsi kopuru bera.

Inkestek bozen %6-7 ematen ziguten eta bikoiztu ditugu. PSko zerrendari kosk handia egin diogu. Alta, gure helburua ez da PSko zerrendari aurre egitea, baizik hemendik sei urtera, Borotrak kargua utzi ondoren, zinezko oposizioa eraikitzea, udal alternatiba izatea ezkerretik. Michele Alliot-Marik [egungo Barne ministroa] UMPren itzulera azkarra antola lezake, bere aita Bernard Mariek galdu zuen auzapezgoa berreskuratzeko. Horri aitzitik egiteko abertzaleen, berdeen eta ezkertiarren arteko aukera antolatu nahi dut.

“Abertzaleok koherentzia atxiki behar dugu, baina inkoherentziak ‘onartzen’ eta haiekin bizitzen ere ikasi behar dugu”.

Luzera begirako estrategia, beraz.

Bai. Kanpainan argi erran nuen, gure taldearen hastapena baino ez zela. Batzuk harritu ziren. Alabaina, boz emaileek gure lana saritu dute. Bozen %14rekin eremua zabaldu dugu. Gure asmoa orain ezkerreko indarrekin harremanak lantzea da. Borotrak ez du funtsean gure oposizioa ukanen, bere taldean du zinezko oposizioa. Bere azken legealdia da eta Brisson (UMP) eta bere alderdikideak laster hasiko dira elkarren aurka. Bere taldeko abertzaleek berriz, ez dute gatzik ez piperrik eta ondokoek irentsiak izanen dira.

Zuk zeuk zer Miarritze nahi duzu?

Miarritzeko soziologia eskuindarra da, goi-mailako turismoarentzako egindako hiria. Maleruski, turismo hau internazionala bilakatu da, turista ez da Frantziatik heldu soilik. Horren aurka

“Udalbiltza arma izugarria zen, gure herriko etxeetan ‘arma atomikoa’ zen”

ere egiteko sartu ginen udalean. Azken hogeit urteetan udala zentro-ezkerrera ekarrarazi dugu. Arlo soziala gehiago landu beharra zen eta pixkanaka zerbait egin dugu, Borotraren politika aldarazi genuen pixka bat. Eskuineko politika zailtasunak ukan ditu Miarritzen. Azken legealdian orde, eskuina sartu zen gobernuan (Max Brisson) eta politika bere aldera eramane du. Hau da, auzoetako arazoak ez dira landu behar bezain bat. Borotrak kolore askotako jendeak batu ditu, baina finean eskuineko politika ekonomikoa azkartu da.

Zein rol jokatzen du Miarritzek BAMen?

Ez du rolik jokatzen ez delako garapenerako proiektu sendorik. Baiona-Angelu-Miarritzeko (BAM) auzapezak zentro-eskuinekoak dira. Pastiza haien artean banatu dute beti. Horregatik Angelun PSko Jean Espilondo auzapeza izatea ongi hartu dut. Ezkerrekoa izaki saiatu beharko da hegemonia hori hausten. Badakit Espilondo ez dela abertzaleon laguna, ez duela gureganako sinpatiarik erakutsi, baina eboluzionatu dezake. Nik ikusi nahi dut zein rol jokatuko duen Baiona eta Miarritzeko auzapezen artean, alternatibarik ote duen erakutsi beharko du bederen.

Alabaina, PS eta ezkerre oro har eskuina bezain jakobinista da.

Bai, baina, abertzaleok proiektu onak landu eta eskaini ditugun herrietan ezkerrearen eremua hartu dugu. Frantses ezkerre horretaz ohartu da, gu garela haien lehen arierioa. Guk ezkerreko proiektu egoikiak lantzen baditugu haien bozak bilduko ditugu eta horrek lagunduko digu bidea egiten.

Zer iritzi duzu EHBaik kantonamenduetan erdietsi dituen emaitzez?

Emaitzak ez dira hain onak, betiko mailan gaude: puntu bat gorabehera,

hautagaiaren arabera. Abertzaleon mezuan arazo bat dago: Iparraldeko barnealde eta kostaldearentzat mezu bera erabiltzea. Damu dut, baina abertzaleok diskurtso erromantikoarekin segitzen dugu. Nik udal kanpaina ez ditut Laborantza Ganbara, Departamendua edo Autonomiaren beharra aipatu. Aipatu banu martitzar bat bezala so egingen lidakete. Abertzaleok arras atxikiak gara aldarrikapen horiei, ondo da, baina BAMen, Donibane Lohizunen edo Hendaiaren ez gara urrun joanen.

Alain Iriartek egin duen zentro eskuinaren aldeko aukera nola baloratzen duzu?

Politikoki elkarrekin hazi gara, lagunak gara. Egin duen lanaren ordaina ukan du. Inork ez dio deus oparitu. Sei urtez oposizioan eta beste sei udal gobernuan aritu da, herritarrengandik hurbil. Joko politikoa sartu eta bozak eskuinaren eremuan erdietsi ditu, ados. Nik bere jarrera sostengatzen dut.

Kontseilu Nagusia amini bat aldatu da, PSk irabazi aulkia direla-eta.

Ni loriatua naiz. Abertzalea eta ezkerrekoa naiz, nahasia, ez erdia eta erdia, nahasia. Departamenduaren erdia ezkerrekoa bada loriatzen naiz. Bidea hori dela erakutsi digute emaitzek. Gure proiektua ezkerretik joanen bada, ezker frantsesarekin lan egin beharko dugu ezinbestean. Haiek gure beharra dute eta guk haiena.

Abertzaleen bidea hori da, beraz.

Dudarik gabe. Hauteskundearen xedea boterea hartzea da eta abertzaleek ez dute barneratu hori oraindik. Herri mailan ari naiz, besteetatik urrun gara oraino, baina jinen da. Frantses sistemak kontraesanean jartzen gaitu, ados. Alain Iriart horren lekuko. Ezkerrekoa da, baina zirkunstantziek eskuinaren esparrura eraman dute. Sistema perbertsoa da nolabait. Baina jendeak bereizi behar ditu pertsonaren nortasuna eta sistemarena. Hautetsi abertzaleek eta oinarritzko militanteek denbora hartu behar dugu barne gogoeta egiteko, oinarri berriak eta proiektu

tu argia eta bateratua finkatzeko. Bide horretan inkoherentziak izanzen dira eta kontraesanak, bistan da, baina politika hala da. Abertzaleok koherentzia atxiki behar dugu, baina inkoherentziak 'onaritzen' eta haiekin bizitzen ere ikasi behar dugu.

Hein honetara helduta, galdera da, zer egin?

Bai. Hasteko diskurtsoa bateratu behar dugu. Barnealdeko abertzaleen diskurtsoak ez du balio kostaldean. Eraikuntza nazionalak ez du Iparraldean lehentasunik, gure lehentasuna ezkerreko proiektu aurrerazalea eraikitzea da: etxebizitza, garapen iraunkorra, garraioa, sozial gaiak, kirola eta kultura, euskara barne. Hitz bitan, esparru soziala landu behar dugu gizartearen beharrei erantzuteko.

Abertzaleek oro har beren proiektua argitzeko tenorea heldu da.

Hasteko Iparraldean ezin da gehiago Hegoaldeko errezeta aplikatu. Betiko galderarekin segitzen dugu: zer nahi dugu nazio bezala? Errazera jotzen dugu. Autonomia proiektua? Ados. Denok bai erraten dugu, baina zer da proiektua zehazki? Autonomiaz pentsatzeari baino zailagoa da irakaskuntzan edo lan esparruan soluzioak aurkitzea. Eguneroko beharren soluzioak atzeman behar ditugu.

Nola ikusten duzu Euskal Herria bere osotasunean?

Hegoaldeko egoerak zinez hunkitzen nau. Abertzalea naiz eta hango egoeraren mina daukat jaitkitzean eta oheratzean. Bortizkeria, terrorismoa edo borroka armatuaren garaia pasa da. Nahi bezala deituta ere, gelditu behar da. Soluzioa luzea da, politikak ez du aterabiderik berehala ekartzen, pixkanaka joan behar dugu. Irlandan egin duten bezala. Lizarragaraziko Akordioaren nostalgia dut. Urrats handia eman genuen. Batzuek boterea galtzen zutelako leherrarazi zuten eta min dut. Bide hura zen aterabidea, baina Iparraldearentzat ere. Udalbiltza arma izugarria zen, gure herriko etxetan "arma atomikoa" zen. ■

NEURE BURUA NIK NEUK GIDATZEKO PREST!

WWW.MONDRAGON.EDU/PREST

MONDRAGON UNIBERTSITATEA

2008 berrikuntza urtea euskadi año de la innovación

«Umeen burmuinean hizkuntzak ikasteko topea ez dugu ezagutzen»

Hizkuntzak burmuinean nola itxuratzen diren ikertzen du Itziar Lakak (Bilbo, 1962), “bertan garatzen baita mintzaira”. “Neuro-ez-dakit-zer” bezalako etiketak ez zaizkio gustatzen eta hizkuntzalaria dela esaten du. EHUKo Hizkuntzalaritza eta Euskal Ikasketak saileko ikertzailea da.

ANDER EGILUZ

Argazkia: Iñigo Azkona

DOKTORE TESIA Noam Chomsky-ren lantaldean egin bazuen ere, apaltasun osoz, curriculumetik zerbait azpimarratzekotan, berarekin lan egin duen jende gaztea nabarmendu du. Jakin-minak hurbildu zuen bera zientzia mundura, horixe baita giltza: “Jakin-mina barik, ikertzailea hilda dago”.

Zertarako balio du hizkuntzak?

Hizkuntzak hamaika gauzatarako balio digu hizkuntzazko espeziea garen neurrian. Askok uste dute hiz-

kuntzak hitzen esanahia komunikatzeko baino ez duela balio, alegia: “Etxea zuria da”. Baina hizkuntza, gizakiontzat, berariazko komunikazioa baino askoz harago doa. Tximinok, adibidez, orduak ematen dituzte bata besteari zorriak kentzen, eta horri *grooming* deitzen zaio. Guk horixe bera hizkuntzarekin egiten dugu. Askotan berba egiten dugu ezer esan beharrik ez dugunean, igogailuan gaudenean adibidez, asko kostatzen

zaigu isilik egotea. Hizkuntzarekin norberaren egoera emozionala, identitatea eta beste hamaika gauza komunikatzen ditugu.

Katalunian, adibidez, burmuineko ebakuntza baten ostean afasia izan duten pazientei, hizkuntza galdu eta erdizka berreskuratu dutenei, galdeztzen diete zer nahiago luketen: ebakuntza aurreko egoerara joan, alegia, hilko zituen gaixotasunarekin baina hizkuntzarekin; ala gaixotasuna garaitu baina bidean hizkuntza galduz. Eta

guztiek erantzuten dute nahiago dute-la hizkuntza mantendu eta hil. Niri horrek asko pentsarazi zidan. Imaginatu ere ezin dugun egoera da: pentsatu egiten duzu, baina ezin duzu ezer komunikatu. Leonard Bloomfield (1887-1949) hizkuntzalariak esaten zuen moduan: hizkuntza guretzat arnas hartzea modukoa da.

Alabaina, determinismoak dioena ere ez da egia; alegia, hizkuntza batek mundu ikuskera bat dakarrela. Lehenengo kontzeptua sortzen da buruan, eta gero, horri, hitz bat jartzen diogu. Gizaki guztiok antzematen dugu errealitatea berdin antzera.

Zerk ematen digu hitz egiteko gaitasuna?

Hitz egiteko gaitasuna genetikoa da. Gizakia bazara hizkuntza gertatuko zaizu. Eta gertatuko zaizu esaten dut, hizkuntza ez baita nahita ikasten den zerbait, burmuinean gertatzen den zerbait baizik; amaren sabelean haztea bezala. Behin gaitasuna izanda, esposizioa behar duzu, inor ez baita jaio hitz egiten jakinda. Hitz egiteko gaitasunaren zatitxoak bai ikusten ditugu beste espezie batzuetan, txori kantarietan adibidez, baina gaitasun osoa gizakiok baino ez daukagu.

Azken boladan FOXP2 deritzon gene erregulatzaile bati buruz asko hitz egin da, hizkuntz gaitasunarekin zerikusi zuzena duelako. Gene hori hainbat piezako puzzle bateko zatitxo bat baino ez da.

Puzzlearen pieza guztiak ezagutuko ditugun garaia helduko da, ni hilda egongo naiz, baina ez gaude urrun.

Zer gertatzen da ume txikien burmuinetan hizkuntzaz jabetzen hasten direnean?

Hizkuntza ume txikien burmuinetan nola garatzen den ez dakigu guztiz. Badakigu, ordea, jaio aurretik hasten dela prozesua. Umea sabelean dagoen azken hilabetean badago adi hizkuntza soinueta, eta ama hizkuntza, erritmikoki behintzat, gainontzeko-enganetik desberdintzeko gai da.

Patologiarik ez duten ume txiki guztiak berdinak dira, berdin ikasten dituzte hizkuntzak eta ez dute azenturik. Behin nerabatasuna pasata norba-

nakoen arteko aldea askoz handiagoa da. Horregatik nerabetasuna igarota badaude pertsonak erraztasun ikaragarria dutenak hizkuntzak ikasteko, eta beste batzuk ezinezkoa dutenak hizkuntza gehiago ikastea; topera heldu direnak.

“Gizakia bazara hizkuntza gertatuko zaizu. Gertatuko zaizu diot, hizkuntza ez baita nahita ikasten, burmuinean gertatzen da, amaren sabelean haztea bezala da”

Ume txikien burmuinen topea, haatik, ez dugu ezagutzen. Horren adibide dira Amazoniako zenbait tribu. 50 laguneko tribuetan, bost edo sei hizkuntzarekin bizi diren haurrak daude. Argi dagoena da umeek eta helduek ez ditugula hizkuntzak mekanismo berdinarekin ikasten.

Eta zein da hizkuntzak ikasteko metodo egokiena? Eskoletan zenbat eta goizago, zenbat eta hizkuntz gehiago hobeto?

Metodo egokiena egoera naturale-tan ikastea da; eta maiteminduta bazaude hobeto! Kar-kar! Hormonek asko laguntzen baitute hizkuntzak ikasterako orduan. Zenbat eta goizago, zenbat eta hizkuntz gehia-

“Tximinoek orduak ematen dituzte bata besteari zorriak kentzen. Guk horixe bera hizkuntzarekin egiten dugu”

go sartzearena konplexua da. Teorikoki ondo legoke, baina gauza asko izan behar dira kontuan: irakasleen gaitasuna, eskola giroa egoera naturala ez dela ezin daiteke ahaztu, eskola orduak mugatuak direla ere ez... Teoriatik aplikazioranzko bidea luzea eta geldoa da, azkarregi egitea arriskutsua da.

Konplexutasun maila desberdineko hizkuntzek eragin desberdina al dute burmuinean? Alegia, ez dela gauza bera txinera, ingelesa eta keinu hizkuntza...

Ez dago hizkuntzarik gainontzekoak baino konplexuagoa denik. Txinera gaitza gertatuko zaigu ikasteko tonala delako, baina geure ama hizkuntza tonala izango balitz, aise ikasiko genuke, eta ingelesa nekez. Eta keinu hizkuntza aipatu duzula, nik ere banuen aurreiritzi bera. Alegia, keinu hizkuntzak guk hitz egitean egiten ditugun keinuen antzeko zerbait izango zirela, eta guztiz okerra da uste hori. Izatez, burmuinarentzat keinuak (zerbait seinalatzea, adibidez) harreman espazialak dira, eta ondorioz, eskuin hemisferioarekin lantzen ditu; baina, keinu hizkuntzekin, burmuinak ezker hemisferioarekin egiten du lan, beste hizkuntzekin gertatzen den bezala. Burmuinari berdin dio adierazbidea soinuazkoa, irudiazkoa edo dena delakoa den, komunikatzeko esfortzu bera egiten du.

Zer berri zure laborategian?

Bi ikerketa lerro ditugu: bata umeekin eta bestea helduekin. Umeekin, katalan-gaztelania eta euskara-gaztelania elebidunek dituzten ezaugarri desberdinak gaude bilatzen. Azken finean, katalana eta gaztelania oso antzekoak dira euskararekin konparatuz, eta agian buruan gauzak ez dira modu berean antolatzen.

Helduekin, euskara-gaztelania elebitasun kasuak aztertzeaz gain, euskararen beste berezitasun batzuk ikertzen ditugu baita ere. Literatura handia dago hizkuntzen morfologia-ri buruz, baina aztertutako hizkuntza gehienek erro indo-europarra dute; eta euskarak, adibidez, ez du jatorri bera. Guk hizkuntza guztiak batzen dituen arau orokorra aurkitu gura dugu.

Euskara ikertzearen garrantzia ez da bakarrik euskaldunak garelako, zientzia munduarentzat ere oso interesgarria da. Hizkuntza zer den jakiteko, zenbat eta hizkuntza gehiago iker-tu hobe. Eta hemengo hizkuntza tipologikoki oso desberdina da, biologi-an ezagutzen ez duzun animalia aurkituko bazenu bezala. ■

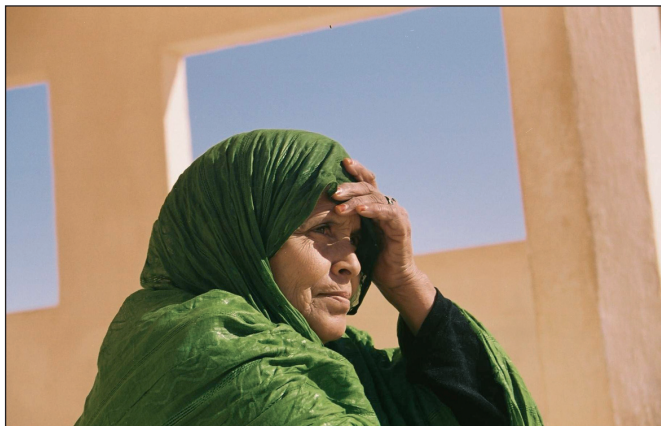
Globalizazio kapitalistaren kontrako sarea abian da

Garapenerako Gobernu Kanpoko Erakundeetako (GGKE) hiruk indarrak batu eta elkartasun sarea sortu dute globalizazio kapitalistari aurre egiteko. Munduaren errealitatearen berri eman eta hura aldatzeko bitartekoak eskaintzea dute xede.

DANIEL UDALAITZ

GARAPENERAKO Gobernu Kanpoko hiru erakundek (GGKE) munduko errealitate berria ezagutu eta eza-gutarazi nahi dute globalizazio kapitalistaren kontra egiteko. Aztertutako errealitatean eragiteko bitartekoak sortzea da Espainiako Estatu osoan hasi berri den prozesuaren abiapuntua. Baliteke epe laburrean beste bi GGKE batzea ekimenari eta urtebete barru beste bi. Euskal Herrian ere, epe luzeagoan bada ere, lanean dihardute beste GGKEren bat edo batzuk elkartzeko.

Elkarte berriak Itaca Elkartasun Sarea du izena. Itacaren erreferentzia, Iñaki Markiegi presidentek azaldu duenez, Iliadako "Utopiaren Paradisutik" dator, baita Lluís Llachen abestitik ere. Izen ezaguna eta gogoratzeko erraza jarri gura izan dute, eta beste mundu beharrezko eta posible baten guraria adierazten duena, "oraingoz utopikoa bada ere". Hona-ko hauek dira elkarte berria sortu duten hiru GGKEak: Mundubat euskal taldea (www.ptmmundubat.org), Cooperacciò kataluniarra eta OSPAAAL –Asiako, Afrikako eta Latinoamerikako Herriekiko Elkartasunerako Erakundea– espainiarra.

OSPAAAL, Cooperacciò eta Mundubat erakundeek bat egin dute oraindik utopia den mundu berri baten alde lan egiteko.

Elkarte berriaren jarduera esparrua Espainiar Estatua da, bertako GGKE ezkertiar eta progresisten eragin politikoa "guztiz ahula" dela uste baitute. Erakunde bakoitzak bere subiranotasunari eutsiko dio, baina horren zati bat eta betekizunetako

batzuk elkarte berriari utziko dizkiote.

Hutsunea bete eta osagarriak izatea

Itaca Elkartasun Sarea Elkarte hiru GGKEren emaitza da. Elkarteak etorkizun global gero eta korapilatsuagoari aurre hartzeko kontzientzia du eta hutsunea bete eta elkarren osagarri izatea da helburua. Eragina izateko, Markiegik esan duenez, honako hauek lortzeko gaitasuna behar da: informazioa, jakintza eta diagnostikoak, proposamenak egitea, erreferentzia sinbolikoak, komunikazioa eta solaskidea izatea.

Baina, horretarako, duten indarra baliatzen ikasi behar dutela ohartarazi du. Eta, gaur, inoiz baino gehiago, beharrezkoa da gizarte-agenda globalaren ereduaren alde egiteko espazioak sortzea hainbat osagaire-

kin: justizia zabalagoa, aberastasun banaketa, parte-hartze demokratikoa eta giza eskubideak munduan. Munduko buruzagiek bete ez dituzten aginduak gogoratzean ezin dela milioika lagun itxaropenik gabe utzi esan du Markiegik eta denok dugula, neurri

Itaca Elkartasun Sarea

Erakunde kideak

- ✓ Mundubat
- ✓ Cooperacció
- ✓ OSPAAAL

Zuzendaritza

Presidentea Iñaki Markiegi
 Presidenteordea.. Antonio Albareda
 Idazkaria Jaime Ballesteros
 Diruzaina Concepción Mensa
 Kideak Jose Miguel Pendás
 eta Jose Perales.

batean behintzat, gauzak aldatzeko ardura. Ekintzaileak batuta, ozenago hitz egin daiteke eta mezua hobeki zabaldu, dela salaketarako, dela erresistentziarako, dela proposamenak egiteko, eta horiek kontuan hartzeko aukera handiagoak egongo dira.

Elkarte berriaren estatutuek honako jardun eremuak jasotzen dituzte: ikerketa eta azterketak, kooperaziorako eta giza ekintzarako estrategiak sortzea, sentsibilizazio eta eragin politikoa, sareetan eta aliantzetan parte hartzea —tokikoetan, estatuetakoetan zein nazioartekoetan—, hedabideak abian jartzea, garapenerako nazioarteko programetan eta kooperazio egitasmoetan elkarrekin jardutea, giza ekintza eta garapenerako hezkuntza, eta sentsibilizazioa, hala iparrean nola hegoan.

GGKE-en barrurantz lan egin

Elkarte berriak GGKEen barrurantz begira ere lan egin nahi du. Horregatik, beharrezkotzat jo du kooperazio-

Zer dira GGKE altermundialistak?

GGKE altermundialistek onartzen dute globalizazioaren fenomenoak aurrera egiten duela etengabe, eta gero eta jarduera gehiagotan duela eragina. Globalizazio horren ezaugarri nagusiak aldatzeko helburua dute: liberalizazio ekonomikoa, Iparraren eta Hegoaren arteko aldeak, gizarte-gehiengoaren baztertzeta eta Estatua gero eta ahulagoa izatea. Horien ordez, hauek bultzatu nahi dituzte: elkartasunaren globalizazioa, Iparraldeko eta Hegoaldeko ardura bateratua pobrezia-aren kontrako borrokan, zerbitzu publikoak zabaltzea, aberastasuna birbanatzea eta gizarte-justizia. GGKE altermundialistek nahi dute, batetik, garapena pertsonen eta herrien eskubidea izatea, eta bestetik, merkataritza-arau berriekin batera, kooperazioa garapen hori posible egingo duen tresna izatea (Bidezko Merkataritza).

Era horretako GGKE altermundialistak progresistak eta ezkertia-

rrak dira; Espainiar Estatuan, oraindik egitura ahula dute eta beste GKE askorekin alderatuta, bestelako estrategiak dituzte. Gizarte-aldaketa globalerako diskurtsoa egin eta hedatzen dute eta koherente izaten saiatzen dira, sare eta aliantza transnasionaletan sartuta. Hala ere, etortzeko dago aldaketa sakonagoa, antolaketan eta kulturen; horren bitartez, erakundeak prestatuko dira estatuan eta nazioartean eragina izango duen lanean parte hartzeko.

GGKE altermundialistak borrokan ari dira oinarritzko gizarte eskubideak unibertsal bihurtzeko. Justizia globalaren alde daude, honako hauek modu multilateralean hartuta: ekonomia, bidezko merkataritza, ekologia, genero-berdintasuna, eta parte hartzera bultzatzen duen demokrazia. Horretarako, protesta eta proposamenak egiten dituzte.

az eta sentsibilizazioaz gogoeta egitea, baita antolaketa eta kultura erduez ere. Hala, zera dio: “Kooperazioa, egitasmoak eta programak gizarte prozesuetan eta lurralde eta herrialde estrategietan txertatzeko, orain arte egindakoaz gogoeta eta eztabaida egin behar da. Hau da, pentsatu eta ebaluatu egin behar da ea gure ekintzak Hegoaldeko herrialdeetan errealitatea benetan aldatzeko baliagarriak diren edo behintzat horretan laguntzen ote duten. Era berean, behar-beharrezkoa da

GGKE-en barruko argi-ilunak ebaluatzea, benetako gizarte betekizun gisa eta herritarrek parte hartzeko leku gisa zein tokitan dauden argitzea eta, halaber, erakundeekiko nolako harremanak dituzten aztertzea”.

Itaca Elkartasun Sarearen ardura-dunak jabetzen dira arlo horretan duten lana ez dela batere erraza. Haien esanetan, ez da badaezpada gogoraraztea indarguneen eta ahulezien arteko oreka zaila dela, eta larritu egin daitekeela kooperazioaren konplexutasuna areagotu ahala. ■

laia
sagardotegia

arkolla auzoa 33 • Hondarribia
 Tel.: 943 646 309
 info@laiaerretegia.com

www.laiaerretegia.com

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Hizkuntz paisaiatz “Hizkunea”n

SOZIOLINGUISTIKAKO AGERKARI digital horretan, Jasone Cenoz eta Durk Gorter Euskal Herriko Unibertsitateko Filosofia eta Hezkuntza Zientzien Fakultateko katedradunek hizkuntza paisaiatz artikulua luze eta sakona idatzi dute. Euskal Herriko eta nazioarteko ikerketak azaldu dituzte, baita ondorioak atera ere.

ZingiZangoren webgune berriua

URTEBETE da Legazpin (Gipuzkoa) ZingiZango euskara elkarteak sortu zela eta bertako kideek adierazi dutenaren arabera webgunea da orain arte

egindako lanik esanguratsuena. Webguneak ez du editorerik eta ez dauka te langile liberaturik, baina ataria berritu dute eta edukiz ederki hornitu.

Jacques Etcheverry euskaltzain urgazlea hil da

MARTXOAREN 22AN hil zen Donibane Lohizunen jaioetako lapurtarra (1921). Pariseko Sorbona Unibertsitatean

Filosofia eta Psikosoziologia ikasketak egin zituen, eta 1965ean euskaltzain urgazle izendatu zuen Euskaltzaindiak. *Gure Herria* aldizkarian hainbat artikulua idatzi zituen eta *Lapurdi itsas-begia* liburua argitaratu zuen 1977an.

EHE Atarrabian

APIRILAREN 6AN Euskal Herrian Euskarazek Hizkuntza Eskubideen Eguna ospatuko du Atarrabian (Nafarroa). Egun horren karietara zabalduetako iritzi artikuluen zatitxoak da segidakoak: “Hizkuntza eskubideen defentsan ari-tzea ere gero eta gogorrago zigortzen da. Eskubideen bermea helburu behar-ko luketen politikek herritarrak zigortu eta eraso berriak antolatzen dihardute”.

TALAIAN

Vital Kutxako botererako borroka

Aste honetan ezagutuko da Arabako Vital Kutxaren organigrama berria, hilaren 30ean eta 31n egindako batzar orokor eta kontseilu bileraren ostean. Lehendakaria eta kontseilariak izendatu behar dira, eta litekeena da kutxa arabarraren gizarte-ekintzan boterea izango duen lehendakariordetza exekutibo berria ere sortzea. Batzar orokor horretan, PSE eta EAJk dute euren hautagaizta Administrazio Kontseilura eramateko aukera gehien. Azken horrek PSEko Gregorio Rojo izendatu beharko du lehendakari eta Arabako EAJko lehendakari den Iñaki Gerenabarrena lehendakariorde exekutibo. Erabaki horiek auzitegiaren buka lezaket, PPK organigrama berri hori eragozteko asmoa agertu baitu.

Hori guztia azken asteetan ezagutu da, arabar kutxa kontrolatzeko borrokaren baitan. Zer dago politikariek Vital Kutxako boterea lortzeko daramaten borroka zantar horren atzean? Batzuek esango dute hainbat alderdik kutxa arabarrarentzako prestatutako programak daudela. PSE eta EAJ EAEko kutxen bat-egitearen alde daude, PPK berriz, uko egiten dio. Hala ere, botererako borrokan hainbat interes daude: ekonomikoak, pertsonalak eta alderdikoak. Eta bakoitza bere alderdikideak behar den lekuan kokatzen saiatzen da. Ezin da ahaztu Vital Kutxako lehendakariak 150.000 euro inguru irabazten dituela eta lehendakariorde exekutibo berriari 100.000 euroko soldata ezar dakiokela. Kontseilari bakoitzak 22.250 euro jasotzen ditu urtean dietetan. Rojok lehendakari modura errepikatuko luke. Gerenabarrena, berriz, Parlamentua uzteko prest egongo litzateke, bateraezintasunagatik. Urtean 68.000 euro jasotzen ditu han eta lehendakariorde bezala 100.000 euro irabaziko litzuke. Kutxa kontrolatzeak enpresa baliabide eta baliabide ekonomikoak izatea ere esan nahi du. Interes ugari edozein alderdi politikorentzat.

Juan Mari Arregi

BAHEA

2008a Hizkuntzen Nazioarteko Urtea izendatzeaz Isidor Marik gipuzkoa.euskara.net esanak: “Izan ere, NBEk erabaki horren berri emateko dokumentuan, Nazio Batuen jarduteko konpromisoa buruzko oso aipamen gutxi egiten ziren. Lehenengo, NBEk gonbidapena egiten zion mundu mailako gizarteari, hizkuntz aniztasunak duen garrantziaz ohartu eta horren alde lan egin zezan, eta, gero, NBEren jardueretan erakundearen sei hizkuntza ofizialen erabilera bultzatzeko asmoa azaldu besterik ez zuen egiten. Benetan eskasa eta epikarik gabeko asmoa. Hori zela eta, Crystal irakasleak iruzkin ironiko bat egin zuen 2008ko beste ospakizun bati buruz, 2008a Patataren Urtea ere izendatu baitute, mundu mailako elikaduraren alde tuberkulu honek egindako ekarpenarengatik, agian. Txantxak txantxa, Nazio Batuek —eta UNESCOk, bereziki—, hizkuntzen iraupenerako aurrekontu handirik ez izan arren, arreta handiagoz zaindu behar litzukete hizkuntz aniztasuna bermatzeko asmoz nazioartean finkatzen diren konpromisoak; izan ere, horiek ez dute inbertsio handiegirik eskatzen, bai, ordea, benetako borondate politiko eraginkorra”.

Ibarretxeren edo kontsultaren erorketa

HAUTESKUNDE aurreko hilabete eta asteetan indar handiz entzuten zen Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeak urte bukaera aldera egingo zirela, azaroko data ere entzun izan zen. Eusko Jaurlaritzako bide-orriak ere aurreikusten zuen halako eszenatikirik, Ibarretxe lehendakariak iragarritako kontsultaren testuinguruan.

Eta orain zer? Orain seguruenik EAJk denbora beharko du bere mezua ondo hausnartu eta berau gizarteratzeko. Sozialistekin konpondu behar dutela argi dago jeltzaleen artean, intentsitate mailan egon daitezke desberdintasunak. PSEk eta EAJk adierazi dute jada aurrekontuan eta gobernagarritasunean ez dela arazorik izango; Vital Kutxan Gregorio Rojoren inguruan lortutako akordioak ere behin eta berriro atzeratu den kutxen batasuna ekar dezake behingoz.

Baina gatazkaren desblokeorako formulaz ez da aurrera egin oraindik, eta Ibarretxe planaren kontsultak joan den irailean EAJri ekimen politikoa berreskuratzeko balio bazion ere, oraingoan ez du argi halako zama gaitetik nola kendu. Ibarretxe lehendakaria eta hirukoa oso ukitua geratuko lirateke kontsultarena aurrera atera

Espainiako Diputatuen Kongresua.

ezean; eta bide-orriarekin jarraituz gero, konfrontazio maila bat bederen sustatu beharko lukete, kontsultaren inguruko dinamika politikoa ez bailitzateke errentagarria giro lauso eta txepolean, are gehiago sozialistak euren garaipena gozatzen eta hedatzen ari diren honetan. Ez da hautu samurra eta seguruenik ez da hartuko azken lau urteetan EAJn izandako barne tentsio hori dantzan jarri barik.

Eta nola aterako da onik Ibarretxe ataka honetatik? Kontsultaren bideari sendo eustekotan bakarrik litzateke logikoa beste legealdi bat

errepikatzea, gestiogintzan arituko den gobernu bat gidatzeko, jeltzale askoren ustez hobe litzateke bidea beste norbaiti uztea. Ibarretxek berak, bigarren legealdian argi esan zuen gatazkarekin amaitu ezean, beste buruzagi batzuen ardura izan beharko lukeela haren konponbidea bideratzearena. Heldu da bidegurutzera.

PSOEn posizioa samurragoa da, oraingoz itxaron. Datorren astean, Espainiako Diputatuen Kongresuan, Jose Luis Rodríguez Zapateroren izendapenean lehengo zantzuak argiago ikusiko dira.

GORTEETAKO politikak bere bidea jarraitzen duen bitartean, Fernando Etxegarai euskal preso ohiak beste lau urte gehitu beharko dizkio bere 21 urteko espetxealdiari. Parot doktrinaren azken danbatekoa izan da, orain arteko krudelenetakoa. Mina egiten ari da aipatu doktrina euskal presoaren artean, baina saminez gain, gorrotoa ere barreiatzen ari da presoekiko gertutasun humano eta ideologikoa duen gizarte sektorean. Halako enboretik gaitza da gorrotoa eta mende-kua ez den bestelako ezpalik ateratzea. Eta horretan gaude.

gure!
arteak
euskaraz

BFA
DFB
Bizkaiko Foru Alundia
Diputación Foral de Bizkaia

Txernobilgoaren ondorio larriak estaltzeko konplota

Suitzako Genevan Munduko Osasun Erakundeak (MOE) duen egoitzara hurbiltzen bazara, atarian protestari talde bat topatuko duzu. MOEren independentzia aldarrikatzen dute eta Txernobilgo zentral nuklearraren leherketak gizakietan gaur ere eragiten dituen kalteak aztertzeke batzordea osatzea.

TXERNOBILGO DOSIER LURPERATUAK, horrela bataiatu du *Le Monde Diplomatique* Alison Katz-en artikulua martxo honetako zenbakian. Mezua: mundutarron osagarria zaindu behar duen Munduko Osasun Erakundeak (MOE) zentsuraturik eta ezkutuan dauzkala gorderik Txernobilgo leherketaren inguruko dokumentu garrantzizkoak, zergatik eta Energia Atomikoaren Nazioarteko Agentziak (EANA) horretara behartu duelako.

Apiril honen 26an ospatuko delarik Txernobilgo hondamendiaren 22. urteurrena, baliteke telebistek erakustea Genevan MOEk duen egoitzaren aurrean biltzen den militante koadrila, kontuan izanik gainera egun horietarako Europa mailako deialdi zabala daukatela egina. Baina urtebete daramate jauregiaren atarian, goizero beren pankartak erakusten, Leioan EHUn sarreran oraindik hiru irakasle kanporatut egiten duen modu bertsuan. Izan euri edo eguzki, Europa osoko militante adin guztietakoak ari dira hilabeteotan aldarrikapen horiei eusten, *Pour l'Indépendance de l'OMS-For an Independent WHO* elkarteak bere webguneko argazkietan erakusten duenez.

Eskandaluaren neurria emateko, honela hasi du artikulua Alison Katzek: "Berriro gezurretan. 2007ko ekainean MOEko bozeramaileetakoa den Gregory Hartl-ek argudiatu zuen Nazio Batuen Erakundeak jadanik pla-

zaratu dituela Txernobilgo hondamendiari buruz 1995eko azaroan egindako biltzarraren agiriak. Baina ez dira sekula argitaratu; ezta Kieven gai beraz izandako biltzarraren aktak ere. Kazetariak eskatutakoan, Hartlek ezin izan zituen aipatu Kieveko txostenen laburpenak eta Genevakoan aurkezturiko hunka artikuluetatik hamabi baizik". Horregatik diote MOE atarian dauden militanteek Txernobil inguruetan milioitik gora haur daudela erradioaktibitatez kutsaturik eta MOE dela horiek ez artatzearen konplize.

Alison Katz bera MOEko funtzionari izan zen 18 urtez, eta barrutik ezagutzen du erakundea. Izan ere, MOEk ezin du nuklearrari buruzko gaietan urratsik egin ez bada energia atomikoaren kontrolaz okupatzen den EANAren oniritziarekin. Kontua da EANA famatuak "Iran arma nuklearrak hornitzen ari ote den ikuskatzen duena, besteak beste" ofizialki 56 hildako onartzen dituela Txernobilgo eta 4.000 tiroideetako kantzera. Posible ote da? Bai, dirudienez, MOEk ere ontzat eman behar izan ditu eta kopuruok. EANA munduan energia atomikoaren erabilera baketsua sustatzeko erakundea da, NBEaren Segurtasun Kontseiluaren adarra, baina praktikan *lobby* nuklearraren tresna da.

Txernobilgo zentralaren leherketak berak eta hura menderatzeko lanek eragindako heriotzez gain, ereaktoreak

Lerroon ondoko argazkia otsaileko egun batean dago aterea Suitzako Genevan, Munduko Osasun Erakundearen egoitza den jauregiaren atarian; urte osoan zehar eguneroko protesta ekitaldian parte hartzen duten pertsonetako bi erakusten ditu. MOEri eskatzen diote aska dadila Energia Atomikoaren Nazioarteko Erakundearekiko menpekotasunetik, eta aurpegiatzen diote Txernobilgo hilketaren konplize izatea. Kanpainaren antolatzaileak Suitzako eta Frantziako talde eta erakunde antinuklearrak dira, baina mundu osoko beste askoren babesa jaso dute, bai aktibista taldeena baina baita minbiziak kaltetutako herritarren erakundeena, bakearen aldekoena, eta beste. Protestara pertsonalitate famatuak erakartzeaz gain, munduko osasungintzako profesionalen arteko sinadura bilketa ere antolatu dute.

atmosfera isuritako erradiaktibitate kopuru izugarriak ondoko 22 urteotan bere kalteak eragin ditu, eta eragiten segituko du geroan. Ukrainan, Bielorrusian eta Errusian egin diren ikerketetan frogatu da klase guztietako kantzerrak ugaritu direla, haur txikien hilkortasuna handitu, eta gehitu egin direla abortuak, gaixotasun genetikoak. jaiotzatiko elbarritasunak, eritasun neuropsikologikoak, itsutasunak, arnasbideetako gaitzak, bihotzekoak, hesteetakoak, ur-genitalak, endokrinoak... Baina zein kopurutan zehazki?

Lobby nuklearraren eskua

Wikipedian "Txernobilgo hondamendia" bilatu besterik ez dago "euskarazko sarrera oso txukuna da" saltsaren sorreraz ohartzeko. MOEk eta EANAk 2005ean antolatu zuten Txernobil Foroak demostratutzat utzi zituen aipatu kopuruak, 56 hildako lekuan berean eta 9.000 erradioaktibitateak erakarrirako kantzerrengatik. Aldiz, Greenpeace-k 52 adituri enkargatutako txostenak dio 270.000 kantzera eragingo dituela Txernobilek sortutako euri erradiaktiboak eta balitekeela horietatik 93.000 kalitzea.

Beste adibide makabro bat, "likidatzaile" deituen da. Likidatzaileak izan ziren Txernobilgo zentralako sutea amatatzen eta inguruak garbitzen aritu ziren langileak. Likidatzaileen kopurua bera ere ez da segurua, txos-

ditu egin direla eta handitzean kantzer-
ra garatu dutela; baina jada ez daude
data baseetan”.

Informazioaren ezkutatze-ahale-
ginean hiru herrialde kaltetuenetako
agintariek badute erantzukizuna. Hala
ageri da Iuri Bandazhevsky –Banda-
jevski, frantseseko grafian– mediku
ikerlariaren kasuan: Bielorrusiako
Gobernuak preso hartu zuen, lege
antiterrorista erabiliz, Txernobilek
herritarren osasunean egindako kal-
teak ikertu eta publikoki salatzeagatik.
2003an Net Hurbil batean aipatu
gizona orain Frantziako Clermont-
Ferranden bizi da herbesteratuta.

Baina estatuen indarrak gain indus-
tria nuklearraren presioak nabarmen-
du ditu Alison Katzek Txernobilen
inguruko *omertá* zorrotza esplikatze-
ko. Urte luzez tabakoa, kimika eta
petrokimikako enpresa handiek *lobby*
lana egin bazuten zigarretaren kontra-
ko politikak oztopatze-ko, “*lobby*
nuklearra anitzez bortitzagoa da: bere
baitan daude arma atomikoak dauz-
katen estatuak, batik bat AEB, Britainia
Handia eta Frantzia, eta baita
governuen arteko erakundeak ere”.
Horien beso luzeak erraz mugitzen
ditu unibertsitateetan ari diren ikerlari
askoren hariak, ikastetxeak ere finan-
tiazio beharrean baitaude.

Apirilean zehar MOEaren Gene-
vako jauregiaren atarian ohi baino
militante eta aldeze gehiago egongo
dira, Txernobilgo egiak ezagutzea
eskatuz. 22 urteotan zentsuratu den
informazioa plazaratzea, alegia. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

ten batzuetan 300.000 aipatzen dira
eta beste batzuetan 900.000. Behargin
armada hori pasatu zen hondamendi
gunetik, ez jazki eta ez babesgarri ego-
kirik gabe, ordu edo egun batzuetako
lana egitera. Zenbat hil dira? Horien
erreferentziarik ez da MOE eta
EANaren txostenetan; aldiz, Txerno-
bilgo Likidatzaileen Batasunak dio
dagoeneko 50.000 eta 100.000 artean
hil direla, eta gainerako gehienak ezin-
durik daudela. Horien seme-alabei
sortu ahal izan zaizkien osasun arazo-
ez ere gutxi dakigu. Nola da posible
XXI. mendeko Europan?

Alison Katzek orain arteko aka-
tsak bitan sailkatu ditu. Batetik,
informazio txukuna eskuratzeko
biderik ez da egin: datuak gorde eta
faltsutu egiten dituztela, erradiaktibi-

tatea ez dela sistemaz neurtzen, kan-
tzerren jarraipenik egin ere ez, iker-
tzaile independenteak zigortu eta
pertsegitu egiten dituztela, eta Ukrai-
nan, Bielorrusian eta Errusian sortu-
tako informazio asko ez direla beste
hizkuntzetara itzuli.

Baina bada bigarren akats multzoa
manipulazioa deitu behar dena, desin-
formazioa: irradiatutako jendeen
jarraipena hamar urteen buruan ete-
tea, gaixo batek bost urte iraun due-
nean sendatutzat kontatzea, kantzerra
ez diren beste gaitzak kontuan hez
artzea, aipatu hiru herrialdeak besterik
ez kontatzea, eta abar luze bat. Hona
manipulazioaren adibide nazkagarri
bat: “Iritsi dira haurren arteko kantze-
rrak gutxitu direla esatera, benetan
zera gertatu denean, haur horiek han-

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan**

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani kalea - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Josemari Velez de Mendizabal

Nazionalismo baztertzailea faxismoa da

Ez dira hamasei ordu eman Arrasateko zinegotzi ohia erail dutenetik eta gosaldut egin dut, ia egunero bezala, atzo bazkal aurretik Isaiasek azken txikitoa edan zuen tabernan. Topo egin dut bertan bere lagunekin. Eta dolu-minak azaldu dizkiet. Berrogeita hamar-garren hamarkadaren amaieran industria zurrumbiloak Arrasatera ekarritako etorkinentzat presaz eta premiaz eraikitako auzoko taberna tipikoa da eta gustuko dut egunari bertan ekitea, tipologia desberdinetako gizon emakumeekin mintzatzeko aukera ematen baitit.

Denetarikoz hizkuntzak entzuten dira lokalean, gaztelania nagusi den arren, ez baitira bezeroen ahoan euskara, andaluziera, galegoa eta extremeñoa ere falta izaten. Fagorreko katera goizeko txandan sartu behar den sevillanoa, *Berria* egunkariaren aleak etxetik etxe banatzen dituen burgalesa, ONCEko kupoiak saltzen dituen soroluzetarra, kafesneak edo txupitoak ateratzen dizkigun salmantinoa, bere amets eroak ozen kontatzen dizkigun arrasatearra, gaupasako hondarrak artean uxatu gabe dituen olitearra, eta pieza desberdinetako puzzlea osatzen dugun beste asko. Eta eguraldiaz aparte, bizimoduaren garestitzea, Jainkoa, Reala, auto lasterketak, poesia eta beste hamaika gaiz hitz egiten dugu, goizeko ordu txikietan lanera abiatu aurretik eduki daitekeen patxada apurraz.

Nire ezagun horien adiskide eta auzokoa zen Isaias. Baliteke noiz edo noiz ni ere berarekin gurutzatu izana goizalderen batean, baina ez dut gogoratzen. Gaur ilun zegoen taberna, eta isil. Bostekoa eman diet atzoko azken txikitoa eraildakoarekin edan zutenei. Eta alferreko hitzik esan gabe etxera itzuli naiz, eta ordenadorearen aurrean eseri baino lehen, arrasatear jatorrizko Jesus Guridiren *Diez Melodias Vascas*eko bat aukeratu dut. Lerro hauek amaitu bitartean behin eta berriz entzun dudana.

Ez dago giza eskubideak zanpa ditzakeen inongo ideologiarik. Urrezko arau hori garbi ez dugun bitartean, gure gizartearen desintegrazioari ateak zabal-zabalik jartzen zaizkio. Hori baldin bada atzoko

DANI BLANCO

pistoleroak lortu nahi zuena, adierazi behar diot bete-betean asmatu duela bere helburuan. Baina katua sakatu zuenari ere esango nioke, batere mesederik ez diola egin gure herriari, hatxea hizki txikiz nahiz larriz idatzitakoari. Gure arteko elkarbizitzaren eraikina printzatatuta dago aspalditik eta balek ekarriko ez diguten sendabidea dugu behar. Ekainean berrogei urte izango dira lehen hildakoetatik... eta bide horretatik ez gara inora heldu. Barkatu! Bai... Heriotza bortitzen kapituluak irtenbide gabeko galbidera eramane gaitu!

Euskal Herri posible bakarra, gure gizartea osatzen dugun guztion parte hartzearekin lortuko da. Abertzale jaio ninduten eta abertzale izaten segitzen dut. Baina sekula ez zait gogotik igaro inor, nik bezala pentsatzen ez duelako, nire ondotik baztertzea. Beti borrokatu dudana faxismoan eroriko nintzateke eta. Inork ezin du bere kabuz justizia —ezta sasikoa ere!— inpartitu; are gutxiago, auskalo zer agintean oinarrituta, sententzia exekutatu!

Ez dago giza eskubideak zanpa ditzakeen inongo ideologiarik. Urrezko arau hori garbi ez dugun bitartean, gure gizartearen desintegrazioari ateak zabal-zabalik jartzen zaizkio

Hori faxista izatea da. Herria hortxe dago, sentimendu ugari pertsonen osatua. Eta den bezalakoa onartu behar da, baita maitatu ere. Baina gizartearen gainetik gizon-emakumeok gaude, bakoitza bere keria eta tasun guztiekin, eta horiek guztiak onartu behar dira, baita maitatu ere.

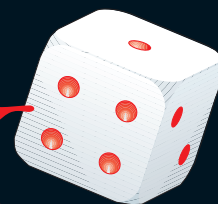
Oharra.

A) Pistoleroari: inoiz zu erailtzera inork joko balu, ekintzaren kontra altxatuko nuke nire ahotsa, heriotza indutia adimenaren aberrazioa baita.

B) Guridiren melodia *Amorosa* izan da. ■

ASTE HONETAKO

zozketa

LORE APALDIZ
PABLO ARISTI
ITXARO BORDA
HARRATZ CAND
ANGEL ERDO
EDORTA JIMENEZ
FELIPE JUARISTI
NABIASIN LARDA
ANGEL LERTZUNDI
EDER RODRIGUEZ
IBAN ZALDUA

Irakurri

Hamaika idazki literario
Irakurtzeari buruz

5 liburu opari

meetok
Donostia GIPUZKOA

Tel. 943 298 004

1

IRAKURRI

hamaika
idazki literario
irakurtzeari
buruz

meetok

Atalaia Jatetxea

Afaria bi lagunentzat

Aritz ondo, 69
Irun, GIPUZKOA

www.restauranteatalaia.com

2

Artez euskara zerbitzua

10 agenda

Luzarra 10, 2. Sol.
Bilbo BIZKAIA

www.artez.net

3

aiko maiko

3 kamiseta

Karmelo Labaka, 4
Hernani GIPUZKOA

www.aiko-maiko.com

4

Ziztadak

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

UROLA JATETXEA

• Narcisa Urreizti Basterretxea (Mutriku)

URRUTI SPORT

• Jon Olano Karlos (Donostia)

HOTSAK DANTZAN

• Ortuella BHI (Ortuella)
• Jon Marquet Imaz (Donostia)
• Matxintxu AEK euskaltegia (Bilbo)
• Juan Mari Etxabe Peñagarikano (Zarautz)
• Alfredo Badiola Arnedo (Donostia)

UZTARTZA ATERPETXEA

• J. Luis Mendizabal Benito (Ordizia)

ILLIMANI

• Anttoni Eizagirre Uranga (Zarautz)
• Rafael Gomez Urbiria (Donostia)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

Arabako bertsozale txapelketa 2008

www.bertsozale.com

sentitu
gozatu
astindu

Arabako
Bertsozale
Elkartea

FINALA

Apirilak 5 - GASTEIZ

Printzipal
Antzokia
17:00

Aurkezlea:

Rakel Anitua

Gai-emailek:

Pablo
Pagegi

Manex
Agirre

Iñaki
Viñaspre

Andere
Arriolabengoa

Zigor
Enbeita

Oihane
Perea

Asier
Otamendi

Laguntzaileak:

Babesle nagusiak:

Diputación
Foral de Álava

Arabako
Foru Aldundia

Ajuntamendu
de Vitoria-Gasteiz

Obra Social
Caja Vital

ARGIA
Euska Herriko Astekaria